

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ**

**ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ**

**The municipality of Igoumenitsa's cultural activities before and after the
economic crisis**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ MANAGEMENT
της φοιτήτριας
Αηδώνη Ράνιας
ΑΜ: 049/03**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΥΡΙΔΗΣ ΣΑΒΒΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	3
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Τοπική Αυτοδιοίκηση, Πολιτισμός και Οικονομική Κρίση

1.1	Η έννοια του πολιτισμού στο πλαίσιο της τοπικής πολιτιστικής πολιτικής.....	8
1.2	Η συμβολή του πολιτισμού στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου.....	16
1.3	Μορφές άσκησης πολιτιστικής δραστηριότητας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	20
1.4	Τοπική Αυτοδιοίκηση και οικονομική κρίση.....	24
1.5	Οι συνέπειες της κρίσης στην Ελλάδα και το ενδεχόμενο συρρίκνωσης.....	27
1.6	Χαρακτηριστικά και προοπτικές της περιφέρειας Ηπείρου.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Δήμος Ηγουμενίτσας

2.1	Ιστορική αναδρομή και πολιτιστική κληρονομιά.....	43
2.1.1	Ιστορική αναδρομή.....	44
2.1.2	Πολιτιστική κληρονομιά.....	48
2.2	Δημοτικά διαμερίσματα και Αξιοθέατα.....	50
2.2.1	Δημοτικά Διαμερίσματα.....	50
2.2.2	Αξιοθέατα.....	52
2.3	Πολιτιστικός Οργανισμός του Δήμου.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Πολιτιστικές Δραστηριότητες του Δ. Ηγουμενίτσας

3.1	Πολιτιστικές δραστηριότητες του Δ. Ηγουμενίτσας πριν την οικονομική κρίση.....	57
3.1.1	Σύλλογοι του Δήμου.....	57
3.1.2	Σκοποί και στόχοι των συλλόγων.....	58
3.2	Πολιτιστικές δραστηριότητες του Δ. Ηγουμενίτσας μετά την οικονομική κρίση.....	61
3.2.1	Αξιοποίηση των πηγών χρηματοδότησης του Δήμου.....	62
3.2.2	Ο ρόλος της χορηγίας.....	65
	Συμπεράσματα.....	68
	Βιβλιογραφία.....	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ένας θεσμός που προάγει και προωθεί τον πολιτισμό μέσα από τη λειτουργία των διαφόρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων της, όπως αυτές διαμορφώνονται στους πολιτιστικούς οργανισμούς που την αντιπροσωπεύουν. Ένας πολιτιστικός οργανισμός δραστηριοποιείται με πολλούς και ποικίλους τρόπους και επηρεάζει την ποιότητα ζωής της κοινότητας μέσα στην οποία λειτουργεί. Στο χώρο που αναπτύσσεται ο οργανισμός επικοινωνεί με το περιεχόμενό του, την εμφάνισή του, τη συμπεριφορά των στελεχών και των υπαλλήλων του, την εκπαιδευτική του δραστηριότητα κ.α. Έξω από το χώρο του επικοινωνεί με τον τρόπο που επιλέγει να προβάλει το περιεχόμενό του (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά, ιστοσελίδες).

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση δραστηριοποιείται πολιτιστικά σε πολλά διαφορετικά επίπεδα διαμορφώνοντας έναν ισχυρό ρόλο πολιτιστικής παρέμβασης. Ο πολιτισμός εξάλλου, είναι ένα συγκριτικό πλεονέκτημα μιας πόλης την οποία κάνει ανταγωνιστική με άλλες πόλεις, αναγνωρίσιμη, προωθεί την εικόνα της και κάνει περήφανους τους κατοίκους της.

Η παρούσα εργασία διαπραγματεύεται τις πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου Ηγουμενίτσας όπως αυτές έλαβαν χώρα πριν και μετά την οικονομική κρίση, η οποία συνεχίζει να μαστίζει την Ελλάδα με άγνωστη ημερομηνία λήξης. Ο πολιτιστικός του μηχανισμός έχει να επιδείξει μια αποδοτική και επιτυχημένη πορεία στα πολιτιστικά πράγματα. Έχει καταφέρει να αναδείξει μέσα από τις διάφορες πολιτιστικές δράσεις του την πνευματική και καλλιτεχνική ποιότητα ζωής των κατοίκων του και να προβάλλει τον ίδιο τον Δήμο σε τοπικό αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον η προβολή του Δήμου μέσω των πολιτιστικών δραστηριοτήτων του, έχει διεθνείς προεκτάσεις στον τουριστικό και εμπορικό τομέα με πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο στους κατοίκους του.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται μνεία στον «πολιτισμό» μέσα από το πρίσμα της πολιτιστικής πολιτικής της τοπικής αυτοδιοίκησης, όπως αυτή διαμορφώνεται σήμερα. Επιχειρείται μια θεωρητική προσέγγιση, που αφορά σε θέματα τοπικής πολιτιστικής πολιτικής και επικοινωνιακής στρατηγικής στον χώρο του πολιτισμού.

Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα θα διερευνήσουμε την έννοια του «πολιτισμού» στο πλαίσιο της τοπικής πολιτιστικής πολιτικής, όπως αυτή εκφράζεται στη σύγχρονη εποχή από τους διοικούντες και τους διοικούμενους. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε την θεωρητική προσέγγιση της έννοιας του πολιτισμού ως μοχλού ανάπτυξης μιας πόλης και πώς αυτό φαίνεται μέσα από παραδείγματα ξένων και ελληνικών πόλεων.

Στη δεύτερη ενότητα θα αναφερθούμε στην έννοια και στις διαστάσεις της επικοινωνιακής στρατηγικής στο πλαίσιο μιας τοπικής πολιτιστικής πολιτικής. Θα συνεχίσουμε με τις φάσεις του στρατηγικού σχεδιασμού, που πρέπει να αναπτύξει ένας πολιτιστικός φορέας προκειμένου να επικοινωνήσει το πολιτιστικό του προϊόν με το κοινό της τοπικής κοινωνίας. Θα ολοκληρώσουμε σχολιάζοντας την ανάγκη ύπαρξης επικοινωνιακής στρατηγικής στη διαχείριση ενός πολιτιστικού οργανισμού.

Στην τρίτη ενότητα θα αναφερθούμε στις μορφές άσκησης πολιτιστικής δραστηριότητας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Οι πολιτιστικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στον ελλαδικό χώρο, δηλαδή το κράτος με επικεφαλής το Υπουργείο Πολιτισμού, η Τοπική και Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση, η Εκκλησία και ο ιδιωτικός τομέας, ιδρύουν και λειτουργούν μουσεία, θεατρικές σκηνές, ωδεία, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά ιδρύματα και πολλούς άλλους Πολιτιστικούς Οργανισμούς. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που αναπτύσσουν ένα πλήθος πολιτιστικών δραστηριοτήτων, οι οποίες παρατίθενται αναλυτικά. Επίσης, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τα προβλήματα των Πνευματικών Κέντρων – Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και των Δημοτικών Επιχειρήσεων Πολιτισμού – Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου. Αναφορά γίνεται και στις Προγραμματικές Συμβάσεις, που συνάπτονται από τους Δήμους για την εκτέλεση έργων πολιτισμού.

Στην τέταρτη ενότητα του πρώτου κεφαλαίου θα κάνουμε μνεία στους πολιτιστικούς οργανισμούς και στην λειτουργία τους πριν και μετά την οικονομική κρίση, που έπληξε την παγκόσμια οικονομία από το 2007 έως και σήμερα, με δριμύς επιπτώσεις σε όλα τα επίπεδα διαβίωσης του ανθρώπου. Θα αναφερθούμε στην λειτουργία των πολιτιστικών οργανισμών πα-

γκοσμίως, πριν την περίοδο της κρίσης και τι άλλαξε μετά. Στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε στις δημοτικές πολιτιστικές μονάδες και δραστηριότητες του ελλαδικού χώρου πριν την κρίση και ποια είναι η πορεία και εξέλιξη των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μετά το 2009, δηλαδή χρονιά που η οικονομική ύφεση άγγιξε και την ελληνική οικονομία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα κάνουμε μια ιστορική αναδρομή του Δήμου Ηγουμενίτσας με επίκεντρο την πολιτιστική του κληρονομιά. Στην πρώτη ενότητα θα γίνει μια ανάλυση της ιστορίας της περιοχής, που έχει ως έδρα ο Δήμος, από την αρχαιότητα έως και σήμερα, και στη συνέχεια στην ύπαρξη των Πολιτιστικών Μονάδων του, οι οποίες μαρτυρούν την κληρονομιά που κουβαλά η συγκεκριμένη περιοχή της Θεσπρωτίας.

Στην δεύτερη ενότητα του δεύτερου κεφαλαίου θα γίνει μια αναλυτική αναφορά στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου και στα αξιοθέατα της περιοχής, έτσι όπως θα τα αντίκριζε ένας επισκέπτης. Μέσα από αυτή την επισκόπηση γίνεται παράλληλα και μια αναφορά στην αξιοποίηση των αξιοθέατων από τους Πολιτιστικούς Οργανισμούς του Δήμου σήμερα, που διανύουμε την περίοδο της οικονομικής ύφεσης.

Στην τρίτη ενότητα θα αναφερθούμε στους ίδιους τους Πολιτιστικούς Οργανισμούς του Δήμου, όπως αυτοί δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Θα κάνουμε μια αναλυτική αναφορά στους επιμέρους οργανισμούς και στην δράση τους, όπως αυτοί κινούνται στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις και σε αυτούς που ο Δήμος έχει στα σχέδια του να υλοποιήσει στο μέλλον.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου πριν και μετά την οικονομική κρίση. Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα θα κάνουμε μνεία στους Πολιτιστικούς Συλλόγους που δραστηριοποιούνταν στον Δήμο πριν τη κρίση, ποιοι ήταν οι στόχοι και οι σκοποί τους και ποια τα μέσα που είχαν στην διάθεσή τους για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Στην δεύτερη ενότητα θα αναφερθούμε στην ύπαρξη των δραστηριοτήτων των Πολιτιστικών Μονάδων του Δήμου μετά την οικονομική κρίση, που διανύουμε σήμερα. Θα γίνει μνεία σε αυτούς που συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται και σε τι μέσα χρησιμοποιούν για να επιδοτούνται εν μέσω κρί-

σης, χωρίς να επηρεάζεται η ποιότητα των υπηρεσιών πολιτισμού που προσφέρουν. Θα γίνει λόγος δηλ στις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης του Δήμου για την συνέχιση της παροχής των υπηρεσιών των Πολιτιστικών Μονάδων του και της λειτουργία τους. Στη συνέχεια θα γίνει λόγος για τον ρόλο της χορηγίας σήμερα, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη εποχή, λόγω κυρίως της αδυναμίας του κράτους να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του απέναντι στην πολιτιστική πολιτική του Δήμου και την κάλυψη των πνευματικών αναγκών των κατοίκων του.

Η παρούσα εργασία θα ολοκληρωθεί με μια σειρά συμπερασμάτων, όπως αυτά θα προκύψουν μέσα από την διαδρομή της έρευνας μας στις πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου Ηγουμενίτσας πριν και μετά την οικονομική κρίση. Θα αναφερθούμε, τέλος, στις προοπτικές ανάπτυξης της πολιτιστικής πολιτικής του Δήμου στο άμεσο μέλλον, στις οποίες θα καταλήξει ως λογικά συμπεράσματα, η σύντομη αυτή έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Τοπική Αυτοδιοίκηση, Πολιτισμός και Οικονομική Κρίση

Η δυναμική αλληλεπίδραση της πολυδιάστατης έννοιας του πολιτισμού με την τοπική ανάπτυξη μιας τοπικής κοινωνίας, μέσω της διαμόρφωσης των κατάλληλων πολιτιστικών πολιτικών, αποτελεί αντικείμενο δραστηριότητας του ανθρώπινου παράγοντα. Ειδικότερα, η διαχείριση αυτής της δυναμικής και εξελισσόμενης διαδικασίας πραγματοποιείται μέσω της πολιτιστικής στρατηγικής που εφαρμόζεται από το βασικό οργανισμό προώθησης της τοπικής ανάπτυξης, την τοπική αυτοδιοίκηση.

Πιο συγκεκριμένα, οι ΟΤΑ είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τη διαμόρφωση της τοπικής πολιτιστικής πολιτικής και έχουν ως απώτερο στόχο τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας και κληρονομιάς της περιοχής, μέσω θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων για την προαγωγή της τοπικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η πολιτιστική δραστηριότητα συνδέεται άμεσα με την οικονομική σημασία μιας οικονομίας, στα πλαίσια της ενίσχυσης της τοπικής κοινωνίας, προωθώντας την κοινωνική συνοχή της περιοχής.

Συνοψίζοντας, ο πολιτισμός αποτελεί μια βιώσιμη επιλογή και ένα μέσο προώθησης της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας και της κοινωνικής συνοχής. Αποτελεί βασικό παράγοντα προώθησης της ολοκληρωμένης ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης και συνδέεται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη και ευμάρεια μιας τοπικής κοινωνίας.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, επιχειρείται μια προσπάθεια αποσαφήνισης των βασικών όρων του πολιτισμού, της πολιτιστικής διαχείρισης και τοπικής αυτοδιοίκησης, όπως αυτοί διαμορφώθηκαν κατά την οικονομική κρίση, με μια παράλληλη διερεύνηση της αλληλεξάρτησης τους ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη παρουσίαση και κατανόηση του θεωρητικού πλαισίου της παρούσας εργασίας.

1.1 Η έννοια του πολιτισμού στο πλαίσιο της τοπικής πολιτιστικής πολιτικής

Αναμφισβήτητα, η έννοια του «πολιτισμού» είναι σύνθετη, πολυδιάστατη και πολύπλευρη, όπου εμπλουτίζεται συνεχώς από τη μνήμη και τη δημιουργικότητα και γονιμοποιείται από τις διάφορες πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις. Η έννοια του πολιτισμού, έχει *διττό* νόημα, καθώς αποτελεί ένα *σύστημα αξιών* που περικλείει μέσα του φιλοδοξίες, ταυτότητες και συμπεριφορές ατόμων και κοινωνικών συνόλων, αλλά και έναν *τρόπο ζωής* συγκεκριμένων ομάδων ανθρώπων, οι οποίοι έχουν συγκροτηθεί ως σύνολο μέσω της παράδοσης, της θρησκείας, της γλώσσας, των τεχνών, των επιστημών και των τεχνολογιών. Δηλαδή, *ο πολιτισμός αποτελείται από τα ήθη και τα έθιμα, από τις αξίες και από τις εμπειρίες.* (Χριστογιάννης, 2002: σελ. 26-7).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ορισμό της Unesco (43η Διεθνής Συνδιάσκεψη για την Παιδεία και τον Πολιτισμό, 1992), *«πολιτισμός είναι ολόκληρο το πλέγμα των πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν μια κοινωνία ή μια κοινωνική ομάδα και αποτελούν τα στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητάς της. Σε αυτά περιλαμβάνονται τρόποι ζωής, παραδόσεις, αντιλήψεις, τέχνες και γράμματα και στο σύστημα των ηθικών αξιών τους εντάσσονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου¹.»*

Είναι κοινά αποδεκτό το ότι ο πολιτισμός είναι ένα ιδιαίτερο βίωμα με πολλές συνιστώσες, που καλύπτει τις συλλογικές ανθρώπινες συμπεριφορές και λειτουργεί σαν υποσύνολο της συλλογικής μνήμης των κοινωνικών ομάδων, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα πως ως πολιτισμός νοείται το σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών που δημιουργήθηκαν διαχρονικά λόγω της ανθρώπινης επέμβασης και δράσης (Μπιτσάνη, 2000: σελ.

¹[http:// www.unesco.org](http://www.unesco.org)

37), ενώ νοηματοδοτείται από την προσφορά και τη ζήτηση² που παρουσιάζεται σε καθημερινή βάση².

Επιπροσθέτως, ο Πασχαλίδης (2002: σελ. 33) αντιδιαστέλλει την έννοια του πολιτισμού από αυτήν της κουλτούρας. Ειδικότερα, η κουλτούρα συνδέεται με το ιδεώδες της κοσμικής κουλτούρας και μόρφωσης, τα ιδιαίτερα ήθη, τις τέχνες, τον τρόπο σκέψης μιας συγκεκριμένης κοινότητας και το σύνολο της ανθρώπινης δημιουργίας μιας εποχής, σε αντίθεση με τον πολιτισμό που συνδέεται με τα πρότυπα συμπεριφοράς, τη διαδικασία της προοδευτικής τελειοποίησης των κοινωνικών θεσμών και ηθών και με την επιστημονικο-τεχνολογική και υλικο-τεχνική εξέλιξη και πρόοδο (Πασχαλίδης, 2002: σελ. 53), δηλ. σύμφωνα με τον Σκούντζο (2005: σελ. 190) ο πολιτισμός συνεπάγεται αποφυγή των *αντιοικονομικών συστημάτων πολιτισμικών αξιών*, δηλ. την παραδοσιακή συμπεριφορά των ανθρώπων των αναπτυσσόμενων χωρών που αποθαρρύνει την πλήρη χρησιμοποίηση των ανθρώπινων πόρων, λόγω της προσπάθειας τους για απόκτηση περισσότερου χρήματος και για επίτευξη υψηλότερης κατανάλωσης (Σκούντζος, 2005: σελ. 190-2).

Ο Γκαντζιάς (2010: σελ. 18-9) αναφέρει χαρακτηριστικά πως ο πολιτισμός *«είναι η δυναμική αλληλεπίδραση του πολιτισμικού και του πολιτιστικού³, η οποία αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο και έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση πολιτισμικών πλαισίων και την παραγωγή πολιτιστικών αγαθών»³.*

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνουμε πως ο πολιτισμός είναι συνδεδεμένος άρρηκτα με τον άνθρωπο, καθώς συνδέεται με κάθε στάδιο της ζωής του και αποτελεί αντικείμενο δημιουργίας του. Ο Γκαντζιάς (2000: σελ. 70) αναφέρει συγκεκριμένα πως ο πολιτισμός συνδέεται με ολόκληρο το φάσμα της πνευματικής, διανοητικής και πρακτικής εργασίας, η οποία αναπτύσσεται, διαμορφώνεται και εξελίσσεται διαχρονικά με την ενεργό συμμε-

² Ο Κορρές (2002: σελ. 137) αναφέρει πως σχετικά με την προσφορά και τη ζήτηση πολιτιστικών προϊόντων και υπηρεσιών, παρουσιάζεται το παράδοξο πως η προσφορά και η διάθεση πολιτιστικών υπηρεσιών προσδιορίζει τη ζήτηση, αντί για το σύννηθες φαινόμενο η ζήτηση να προσδιορίζει την προσφορά.

³ Οι δύο αυτοί όροι συγχέονται και πρέπει να διακριθεί η διαφορά τους: το *πολιτισμικό* περιλαμβάνει τις διανοητικές, ηθικές και καλλιτεχνικές πτυχές της καθημερινής ζωής και εμπεριέχει τις πολιτισμικές, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές του παγκόσμιου γίνεσθαι, ενώ το *πολιτιστικό* αναφέρεται στις μορφές

τοχή του παράγοντα άνθρωπος, ενώ η διαχείριση του πολιτισμού απαιτεί την άσκηση μιας πολιτικής, η οποία ονομάζεται *πολιτιστική πολιτική*.

Η στρατηγική της πολιτιστικής πολιτικής⁴ είναι ένα συνεκτικό και ολοκληρωμένο σύστημα λήψης αποφάσεων, που καθορίζει τους στόχους και τις προτεραιότητες της πολιτιστικής πολιτικής, επιχειρώντας να διατηρηθεί η μακροχρόνια πλεονεκτική θέση του οργανισμού, ανταποκρινόμενος στις ευκαιρίες και στις απειλές του περιβάλλοντος, αλλά και στα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες που υπάρχουν (Χαμπούρη-Ιωαννίδου, 2002: σελ. 39)⁵.

Πιο συγκεκριμένα, η Κόνσολα (1988: σελ. 15) ορίζει πως «η πολιτιστική πολιτική είναι ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε ένα πρόγραμμα για να επιτύχουν τη γνώση, ενίσχυση και διάδοση του πολιτιστικού φαινομένου μιας κοινότητας για μια δεδομένη χρονική περίοδο», ενώ σύμφωνα με την Χαμπούρη-Ιωαννίδου (2002: σελ. 17), οι στόχοι της πολιτιστικής πολιτικής, μεταξύ άλλων, συνδέονται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ταυτότητας μιας περιοχής, με την ενίσχυση της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας και με τη συμμετοχή στην απόλαυση και δημιουργία των πολιτιστικών αγαθών.

καλλιτεχνικής και πολιτιστικής δημιουργίας, όπως επίσης και στις μορφές επικοινωνιακής ή/και συμβολικής απήχησης (Γκαντζιάς, 2010: σελ. 19-20).

⁴ «Η στρατηγική είναι ένα πλήρες σχέδιο δράσης, το οποίο έχει στόχο, σκοπούς και επιμέρους στόχους, μεθοδολογία, μηχανισμούς ελέγχου και επανατροφοδότησης ερεθισμάτων, ώστε να διορθώνεται η αρχική πορεία [επικοινωνία-πληροφορία (feed-back effect)], πολιτικές και μέσα πραγμάτωσής του, μέσα σε ένα αυστηρά προδιαγεγραμμένο χρονοδιάγραμμα και με αυστηρά προσδιορισμένη θυσία πόρων» (Παπακωνσταντινίδης, 2003: σελ. 67).

⁵ Συνεπώς, ο κάθε πολιτιστικός οργανισμός που υιοθετεί για τη διαχείρισή του την έννοια της στρατηγικής σχεδίασης, στηρίζεται σε τέσσερα (4) βασικά στάδια λειτουργίας, διαχείρισης και λήψης αποφάσεων: α) τον καθορισμό των αντικειμενικών σκοπών του οργανισμού, με βάση τον απώτατο στόχο, β) την αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης και του ευρύτερου περιβάλλοντος του, κατανοώντας τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του, γ) η επιλογή και η χάραξη της στρατηγικής, για την επίτευξη των αντικειμενικών του σκοπών, και δ) ο έλεγχος απόδοσης της επιλεγμένης στρατηγικής, ελέγχοντας κατά πόσον ανταποκρίθηκε η στρατηγική στους προκαθορισμένους στόχους και σκοπούς (Χαμπούρη-Ιωαννίδου, 2002: σελ. 41-58).

Οι Βασικοί Προσδιοριστικοί Παράγοντες μιας επιτυχούς Πολιτιστικής Πολιτικής	
Ιστορικός Παράγοντας	Αφορά τη διαχρονική εξέλιξη της περιοχής της τοπικής κοινωνίας που οδηγεί στην ορθολογική αξιολόγηση της πολιτιστικής εικόνας της.
Οικονομικός Παράγοντας	Συνδέεται με την εξασφάλιση χρηματοδότησης της Πολιτιστικής Πολιτικής και με τα μέσα που απαιτούνται για την επιτυχή επίτευξή της.
Κοινωνικός Παράγοντας	Πρόκειται για την κινητοποίηση-ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου της τοπικής κοινωνίας με μια ταυτόχρονη επιτυχή προσαρμογή της Πολιτιστικής Πολιτικής στις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.
Πολιτικός Παράγοντας	Αφορά τη δυνατότητα εναρμόνισης Πολιτιστικής και Κρατικής Πολιτικής.
Παράγοντας Διεθνούς Εμπειρίας	Έχει να κάνει με τη συνάφεια των στόχων της Πολιτιστικής Πολιτικής με άλλες χώρες.

Πηγή: Κόνσολα (2006: σελ. 34)

Για την επίτευξη μιας επιτυχημένης πολιτιστικής πολιτικής πρέπει να αξιολογηθούν διάφοροι παράγοντες, όπως ο ιστορικός παράγοντας (η διαχρονική εξέλιξη της περιοχής που οδηγεί στην ορθολογική αξιολόγηση της πολιτιστικής εικόνας της περιοχής), ο οικονομικός παράγοντας (η εξασφάλιση χρηματοδότησης και τα μέσα επίτευξης), ο κοινωνικός παράγοντας (η κινητοποίηση του κοινωνικού συνόλου με μια επιτυχή προσαρμογή της πολιτιστικής πολιτικής στις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου), ο πολιτικός πα-

ράγοντας (η δυνατότητα εναρμόνισης της πολιτιστικής πολιτικής με την κρατική) και ο παράγοντας της διεθνούς εμπειρίας (ο καθορισμός στόχων συναφών με άλλες χώρες), ώστε η πολιτιστική πολιτική να αποτελεί βασικό συστατικό οικονομικής και κοινωνικής αναζωογόνησης (Κόνσολα, 2006: σελ. 34).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι βασικοί ιδεολογικοί άξονες διαχείρισης του πολιτισμού της Ευρώπης, στηρίζονται στην αρχή της πολιτιστικής δημοκρατίας⁶, στην πολιτιστική ανάπτυξη και συνοχή, στην κοινή ευρωπαϊκή κληρονομιά⁷ και στην κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα και στον πολιτιστικό πλουραλισμό⁸. Άλλωστε, η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1993) επέτρεψε στην Ευρωπαϊκή Ένωση να προβεί σε πολιτιστικές ενέργειες για τη διαφύλαξη, τη διάδοση και την ανάπτυξη του πολιτισμού στην Ευρώπη. Παρόλα αυτά, «ο ρόλος της ΕΕ περιορίζεται στο να ευνοεί τις ενέργειες συνεργασίας μεταξύ των πολιτιστικών παραγόντων των διαφόρων κρατών μελών ή να συμπληρώνει τις πρωτοβουλίες τους ώστε να συμβάλλει στην ανάπτυξη του πολιτισμού των κρατών μελών στο πλαίσιο του σεβασμού της εθνικής ή περιφερειακής τους ποικιλομορφίας, για την προβολή της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς⁹» (/). Συνεπώς, ο ρόλος της ΕΕ είναι συμπληρωματικός ή/και συμβουλευτικός σχετικά με τον πολιτισμό, λόγω της ανυπαρξίας ενός συνολικού κοινού πολιτιστικού πλαισίου.

Γενικότερα, η Αθανασοπούλου (2002: σελ. 166-7) αναφέρει πως το ενδιαφέρον της ΕΕ για τον πολιτιστικό τομέα είναι σχετικά νέο, λόγω των οικονομικών και κοινωνικών παραμέτρων, που σχετίζονται με τις βασικές ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα της ενοποίησης, γεγονός που δικαιολογεί και την μείωση του ύψους της χρηματοδότησης σε σχέση με άλλες τομεακές πολιτικές, ενώ είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως σημαντικό μέρος των πολιτισμικών ζητημάτων παραμένει στη δικαιοδοσία της εθνικής κυριαρχίας των κρατών-μελών.

⁶ Η συγκεκριμένη αρχή ενισχύει την αναγκαιότητα της ενεργούς συμμετοχής του ευρωπαϊκού πληθυσμού στην άσκηση μιας συγκεκριμένης πολιτιστικής πολιτικής που ενισχύει τις πολιτιστικές αξίες (Αθανασοπούλου, 2002: σελ. 141)

⁷ Η Αθανασοπούλου (2002: σελ. 141) αναφέρει πως η αρχή της κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς υποδηλώνει την αποδοχή ενός κοινώς διαχειριζόμενου συστήματος πολιτισμικών αξιών.

⁸ Μέσω της αποδοχής της ευρωπαϊκής πολυπολιτισμικότητας (Αθανασοπούλου, 2002: σελ. 142).

⁹ <http://europa.eu>

Στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή των διεθνών κρίσεων και προκλήσεων που διανύουμε, παρατηρείται μια νέα πολιτισμική αντίληψη στο ψηφιακό τοπίο της γνώσης, που συνδέεται με την εισαγωγή και ανάπτυξη νέων μοντέλων πολιτιστικής πολιτικής, τεχνολογίας και διαχείρισης περιεχομένου, γεγονός που σχετίζεται με τη διαμόρφωση της πολιτιστικής πολιτικής από τους κοινωνικούς φορείς, δηλ. τις επιχειρήσεις (Γκαντζιάς, 2005: σελ. 278).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Γκαντζιά (2010: σελ. 15-7) στη σημερινή εποχή της ψηφιοεπικοινωνιακής παγκοσμιοποίησης, η κατανόηση της έννοιας του πολιτισμού είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ποιότητα της ζωής της καθημερινότητάς μας, ενώ παράγεται σε διαφορετικά ανθρωποκεντρικά συστήματα, που συνθέτουν το ενιαίο σύστημα του δυναμικού πολιτισμού στην κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης.

Συνεπώς, η πολιτιστική πολιτική *«προωθεί και τονώνει ο πολιτιστικό φαινόμενο μιας κοινωνίας σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, συμβάλλει στην αναβάθμιση του βιοτικού και πνευματικού επιπέδου της και ενισχύει το αισθητικό κριτήριο των πολιτών της»*, θεμελιώνοντας με αυτό τον τρόπο τους βασικούς άξονες της στρατηγικής της και αποφεύγοντας τυχόν σπασμωδικές και βραχυπρόθεσμες ενέργειες (Σκαλτσά, 1999: σελ. 104-6).

Σήμερα, η διαμόρφωση του νέου «ειδυλλιακού» μοντέλου ανάπτυξης είναι γεγονός. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Πασχαλίδη (2002: σελ. 227) το σημερινό πολιτισμικο-κεντρικό μοντέλο ανάπτυξης θα πρέπει να στηρίζεται στις κάτωθι αρχές:

- Η ανάπτυξη νοείται ως ανθρώπινη ανάπτυξη και όχι ως υλική πρόοδος, που υπολογίζεται με βάση: την πολιτικο-οικονομική και κοινωνική ελευθερία των ατόμων, τις υπηρεσίες και τις ευκαιρίες που προσφέρονται για αξιοπρεπή διαβίωση, μόρφωση και περίθαλψη, της δυνατότητες πολιτισμικής έκφρασης και δημιουργίας, την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών και τις παροχές για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.
- Ο πολιτισμός αποτελεί τον κύριο στόχο της ανάπτυξης.

- Ο πολιτισμός αποτελεί το σημαντικότερο μέσο για την επίτευξη της ανάπτυξης.

Σημαντικό ρόλο στο ως άνω μοντέλο θα παίξει και η *Κοινωνική Ανάπτυξη*, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ανάγκες των κοινωνικών ομάδων, αποτελώντας μια αναπτυξιακή πρόταση που προσφέρει μια ευρεία και μακροπρόθεσμη προοπτική στην κοινωνική ευημερία, ενώ καλείται να εφαρμόσει ποικίλες στρατηγικές που επιδιώκουν την ενίσχυση όλων των επιπέδων μιας τοπικής κοινωνίας. Ειδικότερα, η κοινωνική ανάπτυξη αποτελεί μια περιεκτική και δυναμική προσέγγιση προαγωγής της κοινωνικής ευημερίας, που εστιάζεται:

- Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της ανθρώπινης ύπαρξης.
- Στην προαγωγή της κοινωνικής ευημερίας του πληθυσμού μιας τοπικής κοινωνίας.
- Στη θεσμική ενεργοποίηση της ανθρώπινης δραστηριότητας μέσω των φορέων μιας κοινωνίας πολιτών.
- Στην ενίσχυση της κοινωνικής φροντίδας.
- Στην κινητοποίηση της συμμετοχικής παρέμβασης του πληθυσμού μέσω Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων, εθελοντικών, περιβαλλοντολογικών, συνεταιριστικών κλπ. Οργανώσεων (Στραβοσκούφης, 2006: σελ. 94-107).

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τους *Παχάκη & συν.* (2000: σελ. 37) η πολιτισμική δραστηριότητα αναπτύσσεται συνεχώς, καθώς ενισχύεται σημαντικά η οικονομική σημασία της ως κλάδου ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας, με απώτερο στόχο τη δημιουργία τοπικής απασχόλησης και την ενίσχυση του τοπικού εισοδήματος.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η συμβολή του πολιτισμού στην ανάπτυξη έχει άμεσες συνέπειες στον τομέα της απασχόλησης και των εισοδημάτων, αλλά και έμμεσες, που σχετίζονται με το παρακάτω πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα:

- Της ανάπτυξης καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και τη διάθεση των προϊόντων στην εγχώρια ή την ξένη αγορά (άμεσες συνέπειες).
- Της υλοποίησης των ίδιων δραστηριοτήτων, καθώς και της παρουσίας των επισκεπτών και τουριστών που αυτές προσελκύουν πχ. διατροφή, διαμονή, ταξιδιωτικά έξοδα (παρελκόμενες συνέπειες).
- Των παραπάνω ενεργειών στην οικονομία (έμμεσες συνέπειες) (Πασχαλίδης, 2002: σελ. 227-8).

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε πως ο πολιτισμός ως τομέας οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί μια βιώσιμη πολιτική, καθώς (α) απαντάται σε όλες τις κοινωνίες και τα επίπεδα ανάπτυξης, (β) είναι εντάσεως ανθρωπίνου στοιχείου και τοπικών πόρων που δεν εξαρτώνται από οικονομίες κλίμακας και προηγμένη τεχνολογία για να είναι ανταγωνιστικός, (γ) διαθέτει τοπική ιδιορρυθμία που εξασφαλίζει την προτίμηση από επιλεγμένες ομάδες αγορών και (δ) έχει μεγάλη ευελιξία στη διάρθρωση του κόστους του και συνεπώς, (ε) αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος τομέας¹⁰ για τη βιώσιμη ανάπτυξη οικονομιών μικρής κλίμακας, όπως μια τοπική κοινωνία (Παχάκη & συν, 2000: σελ. 25).

¹⁰ Άλλωστε, σύμφωνα με τη θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης του Rostow (1960), μια βασική φάση του σταδίου της απογείωσης μιας χώρας, είναι η διαμόρφωση ενός κατάλληλου πολιτιστικού πλαισίου (μέσω της δημιουργίας των κατάλληλων μηχανισμών για την αύξηση και κινητοποίηση των αποταμιεύσεων), «που να μπορεί να εκμεταλλεύεται τις προς επέκταση ωθήσεις στον εκσυγχρονισμένο τομέα της οικονομίας και τις δη-

1.2 Η συμβολή του πολιτισμού στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου.

Στην Ελλάδα την ευθύνη για την χάραξη και την εφαρμογή της πολιτιστικής πολιτικής της χώρας την έχει το Υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο κινείται σε δύο βασικούς άξονες: την ενίσχυση και ανάδειξη του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού από τη μία και τη διατήρηση και προώθηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς από την άλλη. Το Υπουργείο Πολιτισμού δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία και ανάδειξη των αρχαιοτήτων και του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού, την προώθηση των γραμμάτων, του θεάτρου, του χορού, του κινηματογράφου, της μουσικής, της φωτογραφίας και των εικαστικών τεχνών, καθώς επίσης και την αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με τη λειτουργία των μουσείων. Εκτός από το Υπουργείο Πολιτισμού, πολιτιστική δραστηριότητα αναπτύσσουν και άλλα υπουργεία, όπως το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις βιβλιοθήκες και τα ιστορικά αρχεία, καθώς και το Υπουργείο Εξωτερικών, που ασχολείται με την προώθηση του ελληνικού πολιτισμού στο εξωτερικό.

Επίσης, στον πολιτιστικό χώρο δραστηριοποιούνται η τοπική και η περιφερειακή αυτοδιοίκηση με την ίδρυση Πολιτιστικών Οργανισμών και τη διοργάνωση ποικίλων Πολιτιστικών Εκδηλώσεων. Μάλιστα, ενώ η περιφερειακή αυτοδιοίκηση έχει περιορισμένες αρμοδιότητες στον τομέα του πολιτισμού, η Τοπική Αυτοδιοίκηση συμβάλλει με τη δράση της καθοριστικά στην προώθηση του και την πολιτιστική αναβάθμιση των πολιτών. Η δράση και ο τρόπος οργάνωσης, διαχείρισης και λειτουργίας των δημοτικών Πολιτιστικών Οργανισμών αποτελούν και το θέμα της παρούσας εργασίας. Ένας άλλος φορέας που αναπτύσσει πολιτιστική δραστηριότητα είναι η Εκκλησία, η οποία έχει τη δυνατότητα να ιδρύει εκκλησιαστικά μουσεία, όπου εκτίθενται οι πολύτιμες συλλογές κειμηλίων που διαθέτει.

Εκτός όμως από τους παραπάνω φορείς, πλούσιο έργο στον τομέα του πολιτισμού έχει να επιδείξει και ο ιδιωτικός τομέας. Μεγάλες εταιρείες και τραπεζικοί οργανισμοί προχωρούν στη σύσταση Πολιτιστικών Ιδρυμάτων, ενώ με ατομική και συλλογική πρωτοβουλία ιδρύονται σε όλη τη χώρα διάφοροι Πολιτιστικοί Σύλλογοι και Σωματεία, που ασχολούνται με διάφορες εκφάνσεις του πολιτισμού, όπως είναι το θέατρο, η μουσική, ο χορός, τα εικαστικά αλλά και η διατήρηση της ελληνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Επίσης, με την πρωτοβουλία και τα κεφάλαια ιδιωτών έχουν ιδρυθεί πολλά ιδιωτικά πολιτιστικά Ιδρύματα και Μουσεία, τα οποία αναπτύσσουν πλούσια δράση και φιλοξενούν ιδιωτικές συλλογές έργων τέχνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συντριπτική πλειοψηφία των λαογραφικών - εθνογραφικών μουσείων, καθώς και των μουσείων του νεότερου ελληνισμού ανήκουν κυρίως σε ιδιωτικούς φορείς. (Α. Αθανασοπούλου κ. συν., 2002: 19 - 47).

Όσον αφορά στα είδη των Πολιτιστικών Οργανισμών και Ιδρυμάτων που υπάρχουν στην Ελλάδα πρόκειται για κρατικά και ιδιωτικά μουσεία¹¹, κρατικές σκηνές¹², κρατικές σχολές¹³, βιβλιοθήκες και αρχεία, ωδεία¹⁴. Επίσης, στην Ελλάδα υπάρχουν Πολιτιστικοί Οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Πνευματικά Κέντρα, δημοτικές επιχειρήσεις Πολιτισμού), πολιτιστικά ιδρύματα τραπεζών, ξένες αρχαιολογικές σχολές και διάφοροι άλλοι πολιτιστικοί οργανισμοί, όπως η Ακαδημία Αθηνών, το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού κ.α.

Στον δυτικό πολιτισμό, συχνά διαχωρίζεται η «υψηλή τέχνη»¹⁵ από την «λαϊκή κουλτούρα» που δηλώνει μια υποδεέστερη ή υποβαθμισμένη κουλτούρα.

Στην ίδια βάση, η υψηλή τέχνη βρίσκει τον προστάτη και διακινητή της σε έναν κρατικό ή δημόσιο φορέα, ενώ η λαϊκή κουλτούρα κατευθύνεται από τους εμπορικούς κανόνες της εκάστοτε αγοράς. Οι σύγχρονες τάσεις, όμως,

¹¹ Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας κ.α.

¹² Εθνικό Θέατρο, Λυρική Σκηνή κ.α.

¹³ Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, Ορχήστρα των Χρωμάτων κ.α.

¹⁴ Εθνικό Ωδείο, Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης κ.α.

¹⁵ Η οποία απευθύνεται και εκτιμάται μόνο από ένα περιορισμένο κοινό

αλλά και η ίδια η ζωή στην πράξη της, δείχνουν ότι και οι δύο μορφές πολιτισμού μπορούν να συνυπάρχουν, να «καταναλώνονται» παράλληλα, ή να παράγονται από τους ίδιους ανθρώπους. Ταυτόχρονα, ο χώρος του πολιτισμού εμφανίζεται ως ένας νέος εξαιρετικά αναπτυσσόμενος επιχειρηματικός χώρος, όπου νέα επαγγέλματα δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας τόσο στην παραγωγή, διάθεση και διαχείριση πολιτιστικών προϊόντων και υπηρεσιών, όσο και στον τομέα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης. Έτσι, η Τοπική Αυτοδιοίκηση δραστηριοποιείται σε πολλά διαφορετικά επίπεδα διαμορφώνοντας έναν ισχυρό ρόλο πολιτιστικής παρέμβασης. Ο πολιτισμός εξάλλου, είναι ένα συγκριτικό πλεονέκτημα μιας πόλης που θα την κάνει ανταγωνιστική με άλλες πόλεις, αναγνωρίσιμη, θα προσελκύσει τουρίστες και θα κάνει περήφανους τους κατοίκους της (Καραχάλης, 2006:14).

Ο Charles Landry, που έχει αναγνωριστεί ως ειδικός σε θέματα αστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης, εισάγει τον όρο της «Δημιουργικής πόλης», πώς δηλαδή οι άνθρωποι μπορούν να σκέφτονται, να σχεδιάζουν και να δρουν δημιουργικά μέσα στην πόλη. Θεωρεί ότι οι πόλεις μπορούν να γίνουν πιο βιώσιμες και ζωντανές, αξιοποιώντας την ανθρώπινη φαντασία και ταλέντο. Η δυναμική των πόλεων και τα αστικά συστήματα έχουν αλλάξει δραματικά και θα αλλάξουν περισσότερο μέσα στον 21ο αιώνα, τον οποίο ονομάζει «αιώνα των πόλεων», μια και το 75% των Ευρωπαίων ζει σε πόλεις. *«Η δημιουργικότητα»*, θεωρεί ο Landry, *«είναι η ραχοκοκαλιά των πόλεων. Οι πόλεις έχουν πλέον έναν σημαντικό και κρίσιμο πόρο – τους ανθρώπους τους. Η ανθρώπινη ευφυΐα, οι επιθυμίες, οι δραστηριότητες, η φαντασία και η δημιουργικότητα, αντικαθιστούν τη χωροθέτηση, τους φυσικούς πόρους και την πρόσβαση σε αγορές, που ήταν κυρίαρχοι αστικοί παράγοντες. Η δημιουργικότητα των ανθρώπων που ζουν και δραστηριοποιούνται στις πόλεις θα καθορίσει τη μελλοντική τους επιτυχία»* (Landry, 2000).

Στις τρεις τελευταίες δεκαετίες, στις ευρωπαϊκές πόλεις υπήρχαν σημαντικές διαφορές ως προς τις έννοιες του πολιτισμού. Οι ευρύτεροι ορισμοί του «πολιτισμού» και της «πολιτιστικής πολιτικής» τους οποίους υιοθετούν οι δημοτικές αρχές περικλείουν μια ποικιλία στοιχείων από τις εικαστικές και

παραστατικές τέχνες¹⁶, αλλά και τις σύγχρονες «πολιτιστικές βιομηχανίες»¹⁷. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι πολιτιστικές βιομηχανίες περιλαμβάνουν και τις βιομηχανίες τουρισμού, πολιτιστικής κληρονομιάς και αναψυχής. Μέσα σε αυτή την ανομοιογένεια ορισμών, οι διακρίσεις ανάμεσα σε μια ποικιλία εννοιών όπως «τέχνη», «τέχνες», «επικοινωνία», «πολιτισμός», «ψυχαγωγία», «κληρονομιά», «αναψυχή», «μέσα επικοινωνίας» και «ελεύθερος χρόνος» είναι αρκετά νεφελώδεις.

Οι παρεμβάσεις των δημοτικών αρχών στο πολιτιστικό πεδίο επηρεάζονται από ορισμένους παράγοντες των οποίων η σημασία ποικίλει από χώρα σε χώρα, ή ακόμη από πόλη σε πόλη. Οι μεταβλητές αυτές είναι:

- Οι εθνικές στάσεις απέναντι στον πολιτισμό και την πολιτιστική πολιτική.
- Οι ιδεολογίες των πολιτικών κομμάτων που βρίσκονται στην τοπική ή την εθνική εξουσία.
- Τα επίπεδα της τοπικής αυτονομίας.
- Η οικονομική στήριξη που προσφέρουν άλλοι τοπικοί φορείς.
- Οι γεωγραφικές και ιστορικές ιδιαιτερότητες.
- Η φύση της τοπικής αγοράς και του κοινού των πολιτιστικών δραστηριοτήτων.
- Η επίδραση ξένων μοντέλων χάραξης πολιτικής (Μπιανκί, 1994: 17-34).

Η πολιτιστική διάσταση σε τοπικό επίπεδο συντελεί: α) στην προώθηση της πολιτιστικής κουλτούρας του λαού μέσα από διαδικασίες συμμετο-

¹⁶Όπως η ζωγραφική, η γλυπτική, το θέατρο και η μουσική.

χής, ενημέρωσης και πληροφόρησης, β) στην καλύτερη ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύνολο μέσα από διαδικασίες ευαισθητοποίησης, προώθησης και επικοινωνίας, επιμόρφωσης και επαγγελματικής απασχόλησης στον πολιτιστικό τομέα, γ) στην αναβάθμιση του πνευματικού επιπέδου του λαού μέσα από την οργάνωση καλλιτεχνικών και επιμορφωτικών εκδηλώσεων, τη δημιουργία χώρων καλλιτεχνικής και πνευματικής έκφρασης, δ) στην ψυχαγωγία του κοινού μέσα από την προώθηση συμμετοχής σε ομάδες εργασίας, με στόχο την καλύτερη εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου. Ο πολιτισμός υπό αυτή την έννοια αποτελεί συστατικό της ποιότητας της ζωής στην πόλη και συνδέεται με τις έννοιες της ανάπτυξης και της αναζωογόνησης αυτής (Ψύλλα, 1992: 60).

1.3 Μορφές άσκησης πολιτιστικής δραστηριότητας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση

Όλα τα παραπάνω και πολλά άλλα, οι οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης τα υλοποιούν με την ίδρυση Νομικών Προσώπων Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, δηλαδή Πνευματικών Κέντρων και Πολιτιστικών Επιχειρήσεων, καθώς επίσης και με τη σύναψη Προγραμματικών Συμβάσεων.

Τα Πνευματικά Κέντρα είναι Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και βρίσκονται κάτω από την εξάρτηση και την εποπτεία των Δήμων ή των Κοινοτήτων που υπάγονται. Ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου αποσκοπούν στην οργάνωση μιας δημοτικής ή κοινοτικής υπηρεσίας ή ενός έργου ή στην ικανοποίηση μιας τοπικής ανάγκης.

Και είναι δημοσίου δικαίου, γιατί ασκούν διοίκηση και λειτουργία τέτοια που θα ασκούσε απευθείας ο Δήμος ή η Κοινότητα που τα συστήσανε. Συνιστώνται με διάταγμα που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού των Εσωτερικών, ύστερα από απόφαση του Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου. Τα θέματα που σχετίζονται με τη διοίκηση και τη διαχείρισή τους ρυθμίζονται με κανονισμούς που ψηφίζουν τα οικεία συμβούλια. (Θ. Θεοδώρου, 1982: 49 - 50).

¹⁷ Όπως ο κινηματογράφος, η ραδιοφωνία, η διαφήμιση, οι εκδόσεις, το design, η μόδα, κ.α.

Οι Πολιτιστικές Επιχειρήσεις από την άλλη, είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Οι Δήμοι και οι Κοινότητες μπορούν να συνιστούν δικές τους επιχειρήσεις ή να μετέχουν σε επιχειρήσεις που συνιστούν μαζί με άλλα νομικά ή φυσικά πρόσωπα ή σε επιχειρήσεις που ήδη υπάρχουν:

- Για την εκτέλεση έργων που έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινού και την οικονομική εκμετάλλευση αυτών των έργων.
- Για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών που έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινού.
- Για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που έχουν ως σκοπό την πραγματοποίηση εσόδων. (Ε. Μπισάνη, 2002: 195), (Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας, 2003: 448).

Η σύσταση αυτών των επιχειρήσεων γίνεται με απόφαση του Περιφερειάρχη, μετά από πλήρη οικονομοτεχνική μελέτη και απόφαση του Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία των μελών του. Στην απόφαση αυτή αναφέρονται η επωνυμία, ο σκοπός, η διάρκεια και η έδρα της επιχείρησης, η διοίκηση, το κεφάλαιο, οι πόροι καθώς και τα σχετικά με τη διάλυση και την εκκαθάριση της επιχείρησης. Αυτές οι επιχειρήσεις, ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, διέπονται από τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, γεγονός το οποίο τις καθιστά περισσότερο ευέλικτες. Αυτός είναι και ο λόγος που οι περισσότεροι Δήμοι έχουν ιδρύσει τέτοιες επιχειρήσεις, στις οποίες έχουν εκχωρήσει ένα πλήθος αρμοδιοτήτων.

Όσον αφορά στα είδη αυτών των δημοτικών επιχειρήσεων, διακρίνονται σε:

- Αμιγείς επιχειρήσεις που συνιστώνται από έναν μόνο Ο.Τ.Α. ή από πολλούς Ο.Τ.Α. μαζί.

- Συνεταιριστικού χαρακτήρα, που συνιστώνται από έναν Δήμο ή Κοινότητα και φυσικά πρόσωπα.
- Ανώνυμες εταιρείες Ο.Τ.Α. (Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας, 2003: 448).

Ένας άλλος τρόπος προώθησης του πολιτισμού, ο οποίος εφαρμόζεται μέσα στα πλαίσια της λειτουργίας των Δημοτικών Πολιτιστικών Οργανισμών, αλλά και ανεξάρτητα από αυτούς είναι η υλοποίηση Προγραμματικών Συμβάσεων για χρηματοδότηση από το Υπουργείο Πολιτισμού. Σύμφωνα με τον Νόμο 1416/84 (άρθρο 11), δίνεται η δυνατότητα στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης να συνάπτουν συμβάσεις με άλλους φορείς του δημόσιου τομέα, με σκοπό τη μελέτη και εκτέλεση έργων ή προγραμμάτων ανάπτυξης περιοχών και την παροχή υπηρεσιών. Στις προγραμματικές συμβάσεις είναι δυνατό να μετέχουν επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σύνδεσμοι Δήμων και Κοινοτήτων, συνεταιρισμοί, επιμελητήρια καθώς και επιστημονικοί φορείς δημοσίου δικαίου. (ΦΕΚ 18/ 21 – 2 – 1984), (Ευρ. Μπεσίλα - Βήκα, 1998: 50). Οι προγραμματικές συμβάσεις στις μέρες μας αποτελούν το κύριο εργαλείο υλοποίησης της πολιτιστικής πολιτικής των δήμων. Αυτού του είδους οι συμβάσεις εφαρμόζονται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση τόσο για την εκτέλεση έργων, όσο και για την παροχή υπηρεσιών. Η υλοποίηση έργων και η παροχή υπηρεσιών με τη μορφή των προγραμματικών συμβάσεων

είναι μία από τις πιο γνωστές επιλογές συνεργασίας του κράτους με την τοπική αυτοδιοίκηση. Ωστόσο, πρέπει να διευκρινιστεί ότι με τις προγραμματικές συμβάσεις δεν γίνεται ανάθεση έργου ή εργασίας ή ανάθεση αρμοδιότητας, αλλά συμφωνία των συμβαλλομένων φορέων να εκτελέσουν από κοινού ορισμένο έργο, εργασία ή αρμοδιότητα αναλαμβάνοντας κάθε φορέας συγκεκριμένο μέρος του έργου, της εργασίας ή της αρμοδιότητας. Με βάση αυτό το πλαίσιο συνεργασίας κάθε συμβαλλόμενος φορέας εκτελεί το τμήμα του έργου και τις υποχρεώσεις που ανέλαβε. (Αθ. Τριανταφυλλοπούλου, 2008:44–45).

Οι τρεις παραπάνω μορφές άσκησης πολιτιστικών δραστηριοτήτων αντιμετωπίζουν τα δικά τους προβλήματα η καθεμία:

Τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, δηλαδή τα Πνευματικά Κέντρα, παρά το γεγονός ότι έχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτούνται από το Νομικό πρόσωπο που τα έχει συστήσει, εντούτοις παρουσιάζουν λειτουργικά προβλήματα καθώς υπάρχει έλλειψη ευελιξίας στις αναθέσεις, τις προμήθειες και τις προσλήψεις του απαραίτητου διοικητικού προσωπικού. Επίσης, τα Πνευματικά Κέντρα κανονικά δεν έχουν το δικαίωμα να εισπράξουν χρήματα από τους δημότες για τις υπηρεσίες που προσφέρουν και γι' αυτό δεν μπορούν να είναι κερδοφόρα.

Τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου από την άλλη μεριά, δηλαδή οι Επιχειρήσεις Πολιτισμού, έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα και σε αντίθεση με τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου είναι λειτουργικά ευέλικτα. Όμως, δεν μπορούν να δέχονται επιχορηγήσεις από το Νομικό πρόσωπο που τα έχει συστήσει, δηλαδή τον Δήμο. Επίσης, υπάρχει δυσκολία προσδιορισμού της τιμής διάθεσης των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς η τιμή τους πρέπει από τη μια μεριά να είναι τέτοια που να ικανοποιεί τις κοινωνικές ανάγκες, αλλά από την άλλη να καλύπτει το κόστος παραγωγής των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται στο κοινό. Έτσι, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι περισσότερες Δημοτικές Επιχειρήσεις Πολιτισμού φτάνουν στο σημείο να μην είναι οικονομικά βιώσιμες.

Όσον αφορά στις Προγραμματικές Συμβάσεις, με τη βοήθειά τους οι Δήμοι ενισχύονται οικονομικά για την παροχή πολιτιστικών προϊόντων στους πολίτες τους και την ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αλλά παρουσιάζουν και ορισμένα προβλήματα.

Αυτά αφορούν στη συνέπεια των κρατικών φορέων στο θέμα της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τους, καθώς και στη μη αναπροσαρμογή των κρατικών επιχορηγήσεων.

Επίσης, πολλές φορές τα προβλήματα έχουν τις ρίζες τους στους ίδιους τους Οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι δυσκολεύονται να αξιοποιήσουν έγκαιρα τις προγραμματικές συμβάσεις λόγω μη επαρκούς

στελέχωσής τους και αδυναμίας καταβολής της ίδιας συμμετοχής τους. (Ε. Μπιτσάνη, 2002: 196 - 197). Επιπλέον, η ανάπτυξη του θεσμού των προγραμματικών συμβάσεων δημιούργησε νομικά ζητήματα όσον αφορά τόσο στο εύρος των αρμοδιοτήτων που αποτελεί το αντικείμενό τους, όσο και στην τήρηση των διαδικασιών διαγωνισμού για την ανάθεση έργων ή υπηρεσιών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών. (Αθ. Τριανταφυλλοπούλου, 2008: 45).

1.4 Τοπική Αυτοδιοίκηση και οικονομική κρίση

Η κατάρρευση της οικονομικής δραστηριότητας οδηγεί τους ανθρώπους στην μετανάστευση για εύρεση εργασίας ή σε αντίθετη περίπτωση στον οικονομικό μαρασμό και στην κοινωνική εξαθλίωση. Για να εξεταστούν οι επιπτώσεις που τυχόν υπάρχουν στους πολιτιστικούς οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης, κρίνεται αναγκαία η συνοπτική εξέταση της τρέχουσας συγκυρίας όπως αυτή διαμορφώθηκε με την έναρξη της λεγόμενης οικονομικής κρίσης.

Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται εν μέσω της μεγαλύτερης οικονομικής κρίσης από τη δεκαετία του 1930. Οι ισχυρές οικονομικές αναταράξεις ξεκίνησαν το 2007 στις ΗΠΑ, ως χρηματοπιστωτική κρίση λόγω της φούσκας της αγοράς ακινήτων. Έπειτα, το 2008, η κρίση ξέσπασε στην ευρωζώνη και κυρίως στην Ελλάδα με τη μορφή κρίσης δημοσίου χρέους. Η παρατεταμένη οικονομική αναταραχή στο «δυτικό κόσμο» έχει επηρεάσει αρνητικά την πραγματική οικονομία επιδεινώνοντας τις προοπτικές για την παραγωγή και την απασχόληση. Στην ουσία, οι αρνητικές εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό και τον πραγματικό τομέα της διεθνούς οικονομίας αλληλοτροφοδοτούνται. Η δυσλειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών συμπιέζει την οικονομική δραστηριότητα, ενώ, με τη σειρά της, η εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας υπονομεύει περαιτέρω την κεφαλαιακή θέση του χρηματοπιστωτικού τομέα και την ικανότητά του να δανείζει (Krugman, 2008).

Σύμφωνα με τους Σκλιά, Γαλασιίδα και Μαρή (2012), ο μηχανισμός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις επικράτησης της Ελληνικής οικονομικής κρίσης πλαισιώθηκε σε μεγάλο βαθμό από την απεριόριστη δυνατότητα της ελληνικής οικονομίας να έχει πρόσβαση σε κεφάλαια δανεισμού ως αποτέλεσμα της ανορθολογικής λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η παραπάνω δυνατότητα, βέβαια, δεν αξιοποιήθηκε αναπτυξιακά από την Ελληνική πολιτεία αλλά συνδυάστηκε με στρεβλές κρατικές δημόσιου όσου παρεμβάσεις στην οικονομία που δημιούργησαν αντιαναπτυξιακά ελλείμματα και εφήμερη οικονομική ανάπτυξη. Άμεση συνέπεια ήταν η εγκαθίδρυση ενός μη βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης, βασισμένο σε μεγάλο βαθμό στην εσωτερική κατανάλωση όπου ο δημόσιος τομέας συντηρεί μέρος του ιδιωτικού τομέα με άμεσες αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού περιβάλλοντος. Φυσικό επακόλουθο η αρνητική επίδραση και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Οι περικοπές σε οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους δημιούργησε πρωτόγνωρες συνθήκες και πολλά προβλήματα στην τοπική αυτοδιοίκηση. Παράλληλα όμως, δημιούργησε και την ανάγκη στροφής σε ένα διαφορετικό μοντέλο διοίκησης και λειτουργίας των Δήμων σε σχέση με αυτό που επικρατούσε μέχρι σήμερα. Ο περιορισμός της σπατάλης, ο εξορθολογισμός των δημοτικών υπηρεσιών, η ανασυγκρότηση του εισπρακτικού μηχανισμού, η αξιοποίηση ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων για έργα ουσίας, η συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, οι συμπράξεις με το εθελοντικό κίνημα για περιβαλλοντικές και κοινωνικές πρωτοβουλίες, οι διαδημοτικές συνεργασίες με στόχο τις οικονομίες κλίμακας, η επένδυση στην τοπική ανάπτυξη (επιχειρηματικότητα, τουρισμός, πολιτισμός, τοπικά προϊόντα κτλ.) είναι μόνο μερικοί από τους τομείς στους οποίους όφειλε να στραφεί ένας σύγχρονος δήμος, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στις ανάγκες των καιρών. Το θετικό στοιχείο που παρατηρήθηκε στην περίπτωση αυτή ήταν ότι πολλοί πολίτες συνειδητοποιώντας τη δύσκολη οικονομική κατάσταση της χώρας, σταμάτησαν να απαιτούν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση να συνεχίσει να κάνει έργα, κοινωνικές παροχές ή πολιτιστικές εκδηλώσεις πέρα από τα οικονομικές της δυνατότητες, με τους πριν το 2010 ρυθμούς.

Παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις και τις περικοπές στα κονδύλιά τους, αρκετοί Δήμοι διατήρησαν ένα αξιοπρεπές επίπεδο λειτουργίας και κατάφεραν τα παρακάτω:

- Να συντηρούν αξιοπρεπώς τις βασικές υποδομές σε καθαριότητα και πράσινο και σε ότι αφορά στην καθημερινότητα του πολίτη.
- Να δίνουν ιδιαίτερο βάρος σε θέματα κοινωνικών υποδομών, σε μια κοινωνία όπου ο συνεκτικός της ιστός διαβρώνεται και η φτώχεια περνά σε όλο και περισσότερα στρώματα.
- Σε συνεργασία με την Πολιτεία να τρέχουν προγράμματα για άνεργους νέους και για τις προ της σύνταξης ηλικίες, δίνοντας πνοή ζωής στις πιο σκληρά χειμαζόμενες κατηγορίες πολιτών.
- Να διαφυλάττουν την εμπιστοσύνη που συνεχίζουν να δείχνουν οι πολίτες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και να δημιουργούν στις πόλεις δίκτυα αλληλεγγύης, που καταξιώνουν τον θεσμό.
- Να ωθούν τον πολίτη να αναζητά όλο και μεγαλύτερη διαφάνεια στα πράγματα της πόλης και να εμβαθύνει στη δημοκρατία και στη λαϊκή συμμετοχή.
- Με καινοτόμες πρωτοβουλίες να προστατεύουν το εισόδημα των δημοτών τους σε τοπικό επίπεδο και να συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη.

Η ανάγκη για κοινωνικά δίκαιη και συντεταγμένη διέξοδο από την κρίση προβάλλει σήμερα ως το μεγάλο ζητούμενο. Με αυτό τον στόχο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση στο σύνολό της οφείλει να αναλάβει ενωτική και αξιόπιστη πρωτοβουλία, που θα υπερβαίνει στενές κομματικές περιχαράκώσεις διατυπώνοντας σαφές πολιτικό πλαίσιο με όραμα και σχέδιο¹⁸.

¹⁸<http://www.capital.gr>

1.5 Οι συνέπειες της κρίσης

Όταν η Ελλάδα βρέθηκε σε περιβάλλον χρηματοπιστωτικής κρίσης και πλέον δεν μπορούσε να δανείζεται από τις αγορές, το δημοσιονομικό της πρόβλημα εμφανίστηκε στο προσκήνιο και το μοντέλο ανάπτυξής της κατέρρευσε. Ποιες είναι όμως οι συνέπειες της κρίσης;

Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά και σχολιάζονται η ανεργία, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ο πληθωρισμός και η μεταβολή του πληθυσμού στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα παραπάνω δεδομένα επιλέχθηκαν για να αναδείξουν την οικονομική κατάσταση στη χώρα, καθώς και την πληθυσμιακή τάση, ώστε να εντοπιστεί αν δύναται να εμφανιστεί το φαινόμενο της αστικής συρρίκνωσης στην Ελλάδα. Η πηγή άντλησης των δεδομένων είναι η επίσημη ιστοσελίδα της ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας Eurostat.

Όπως έχει προαναφερθεί η ανεργία είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες που οδηγεί τους ανθρώπους στη μετανάστευση για εύρεση εργασίας. Στον πίνακα 1 παρουσιάζεται η εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας των κρατών της Ε.Ε. από το 2008 και μετά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Ποσοστό ανεργίας των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 κράτη)	7,1	9,0	9,7	9,7	10,5	10,9
Βέλγιο	7,1	7,8	8,2	7,2	7,6	8,6
Βουλγαρία	5,6	6,9	10,3	11,3	12,3	13,0
Τσεχική Δημοκρατία	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0
Δανία	3,5	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0

Γερμανία	7,5	7,8	7,1	6,0	5,5	5,3
Εσθονία	5,8	13,8	16,9	12,5	10,1	8,6
Ιρλανδία	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,4
Ελλάδα	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3	27,1
Ισπανία	11,4	18,0	20,1	21,7	25,1	26,5
Γαλλία	7,8	9,5	9,7	9,6	10,3	10,9
Κροατία	8,4	9,2	11,9	13,5	15,9	17,0
Ιταλία	6,8	7,8	8,4	8,4	10,7	12,1
Κύπρος	3,6	5,4	6,3	7,9	11,9	15,6
Λετονία	7,8	17,5	19,5	16,4	14,9	12,1
Λιθουανία	5,3	13,6	18,0	15,4	13,4	12,0
Λουξεμβούργο	4,8	5,2	4,6	4,8	5,1	5,7
Ουγγαρία	7,8	10,0	11,2	11,0	10,9	10,5
Μάλτα	6,1	6,9	7,0	6,5	6,4	6,4
Ολλανδία	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3	6,6
Αυστρία	3,8	4,8	4,4	4,2	4,4	4,8
Πολωνία	7,1	8,2	9,6	9,7	10,1	10,4
Πορτογαλία	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9	16,8
Ρουμανία	5,8	6,8	7,3	7,4	7,0	7,3
Σλοβενία	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9	10,5
Σλοβακία	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0	14,1
Φινλανδία	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,1
Σουηδία	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0
Ηνωμένο Βασίλειο	5,6	7,6	7,8	8,1	7,9	7,7

Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με τη Eurostat (2013), η ανεργία αυξήθηκε στα περισσότερα κράτη-μέλη, επηρεάζοντας όλες τις ομάδες του πληθυσμού όχι όμως ομοίωμα. Συνολικά στην ΕΕ-28 το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται συνεχώς, αφού το 2008 ήταν μόλις 7,1% και τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2013 έφτασε το 10,9%. Τα υψηλότερα ποσοστά το 2013, πάνω από το μέσο όρο της Ε.Ε., συναντώνται σε 11 κράτη, τα οποία κατά σειρά είναι η Ελλάδα, η Ισπανία, η

Κροατία, η Πορτογαλία, η Κύπρος, η Σλοβακία, η Ιρλανδία, η Βουλγαρία, η Ιταλία, η Λετονία και η Λιθουανία. Εντυπωσιακή είναι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα, αφού το 2008 κυμαίνονταν στο 7,7%, το 2010 έφτασε το 12,6% και το 2012 το 24,3%. Το ποσοστό συνεχίζει να αυξάνεται, αφού τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2013, έφτασε το 27,1%. Ως συνέπεια του μεγάλου ποσοστού ανεργίας, μειώνονται οι μισθοί, αφού ο ανταγωνισμός για την εύρεση εργασίας είναι μεγάλος. Σε αντιδιαστολή, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας το 2013 παρατηρούνται στην Αυστρία, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο, στη Μάλτα, στην Ολλανδία, στη Δανία και στη Τσέχικη Δημοκρατία. Αναφορικά, τα ποσοστά γυναικείας απασχόλησης είναι αρκετά χαμηλά στις περισσότερες περιφέρειες στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, σε κάποιες περιοχές της Γαλλίας, σε περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης, σε περιφέρειες της Ισπανία και της Ιταλίας και στις περισσότερες περιφέρειες της Ελλάδας.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει για τη μακροχρόνια ανεργία¹⁹ η οποία αποτελεί σημαντικό στοιχείο χάραξης πολιτικής καθώς επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική συνοχή, αποτελεί εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη και μπορεί να προκαλέσει συρρίκνωση. Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού, που βρίσκονται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας φαίνονται στον πίνακα 2:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Μακροχρόνια ανεργία ως ποσοστό του ενεργού πληθυσμού

	2008	2009	2010	2011	2012
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 κράτη)	2,6	3,0	3,9	4,2	4,7
Βέλγιο	3,3	3,5	4,1	3,5	3,4
Βουλγαρία	2,9	3,0	4,8	6,3	6,8
Τσεχική Δημοκρατία	2,2	2,0	3,0	2,7	3,0
Δανία	0,5	0,6	1,5	1,8	2,1
Γερμανία	4,0	3,5	3,4	2,8	2,5

¹⁹ Το ποσοστό των ανέργων που ψάχνει για δουλειά για περισσότερο από ένα έτος.

Εσθονία	1,7	3,8	7,7	7,1	5,5
Ιρλανδία	1,7	3,5	6,8	8,7	9,1
Ελλάδα	3,6	3,9	5,7	8,8	14,4
Ισπανία	2,0	4,3	7,3	9,0	11,1
Γαλλία	2,9	3,4	3,9	4,0	4,1
Κροατία	5,3	5,1	6,7	8,6	10,3
Ιταλία	3,1	3,5	4,1	4,4	5,7
Κύπρος	0,5	0,6	1,3	1,6	3,6
Λεττονία	2,1	4,9	8,9	8,8	7,8
Λουξεμ- βούργο	1,6	1,2	1,3	1,4	1,6
Ουγγαρία	3,6	4,2	5,5	5,2	4,9
Μάλτα	2,5	3,0	3,2	3,0	3,0
Ολλανδία	1,1	0,9	1,2	1,5	1,8
Αυστρία	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1
Πολωνία	2,4	2,5	3,0	3,6	4,1
Πορτογα- λία	4,0	4,7	6,3	6,2	7,7
Ρουμανία	2,4	2,2	2,5	3,1	3,2
Σλοβενία	1,9	1,8	3,2	3,6	4,3
Σλοβακία	6,7	6,5	9,3	9,3	9,4
Φινλανδία	1,2	1,4	2,0	1,7	1,6
Σουηδία	0,8	1,1	1,6	1,5	1,5
Ηνωμένο Βασίλειο	1,4	1,9	2,5	2,7	2,7
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 κράτη)	2,6	3,0	3,9	4,2	4,7

Πηγή: Eurostat

Το 2012, το 4,7% του εργατικού δυναμικού στην ΕΕ-28 ήταν άνεργοι για περισσότερο από ένα χρόνο. Περίπου οι μισοί από αυτούς, το 2,5% του εργατικού δυναμικού, ήταν άνεργοι για περισσότερο από δύο χρόνια. Τα στοιχεία αυτά σηματοδοτούν μια σημαντική αύξηση από το 2008, όταν το ποσοστό ανεργίας ήταν μόλις 2,6%. Η κατάταξη μεταξύ των κρατών-μελών

δεν αλλάζει σημαντικά από την κατάταξή τους στη «λίστα» της ανεργίας. Για ακόμα μία φορά η Ελλάδα πρωταγωνιστεί με το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων να φτάνει το 2012 το 14,4% του ενεργού πληθυσμού.

Είναι σαφές λοιπόν πως το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι περιστασιακό και πηγάζει από το ίδιο το του οικονομικού μοντέλου άναρχου κρατισμού που επικράτησε για πολλές δεκαετίες στην Ελλάδα. Αυτό είναι και η πρώτη απειλή που καλούνται να αντιμετωπίσουν τόσο οι πολιτικές και στρατηγικές επιλογές της κεντρικής εξουσίας, όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) είναι η συνολική αξία σε χρηματικές μονάδες των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μία χώρα σε ένα συγκεκριμένο έτος²⁰. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ προκύπτει εάν διαιρεθεί το ΑΕΠ μιας χώρας με τον πληθυσμό της.

Από τις 28 χώρες της Ε.Ε. , το 2012, οι 12 βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο τις Ε.Ε., ενώ οι 16 υπολείπονται του μέσου όρου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Παρατηρείται ότι τη μεγαλύτερη πτώση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των κρατών ως ποσοστό του μέσου όρου της Ε.Ε. για τα έτη για την περίοδο 2008-2012 την εμφανίζει η Ελλάδα, αφού το 2008 είχε ποσοστό 93% και το 2012 βρίσκονταν στην 20η θέση με ποσοστό 75%. Είναι ξεκάθαρο ότι η κρίση είναι ένα μεγάλο πλήγμα στην οικονομία της χώρας. Με τη δραματική μείωση του ΑΕΠ διαφαίνεται η μείωση του εισοδήματος των πολιτών και ως επί το πλείστον τη μείωση του χρήματος που κινείται στην αγορά.

Ένα ακόμα στοιχείο που μπορεί να αναδείξει την κατάσταση της οικονομίας σε μια χώρα είναι ο πληθωρισμός. Πληθωρισμός, σύμφωνα με τον είναι μια συνεχής τάση αύξησης του γενικού επιπέδου τιμών. Στον πίνακα 3 παρουσιάζεται ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθωρισμού των κρατών τις Ε.Ε²¹.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής πληθωρισμού %

	2008	2009	2010	2011	2012
--	------	------	------	------	------

²⁰ Ferguson, K., (2004). *Βασικές αρχές οικονομικής θεωρίας*. 2nd ed. Translated by Σ. Α. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σσ. 34-36

²¹ Ferguson, K., 2004. *Βασικές αρχές οικονομικής θεωρίας*. Ο.π, σ. 41

Ευρωπαϊκή Ένωση (28 κράτη)	3,7	1	2,1	3,1	2,6
Βέλγιο	4,5	0	2,3	3,4	2,6
Βουλγαρία	12	2,5	3	3,4	2,4
Τσεχική Δημοκρατία	6,3	0,6	1,2	2,1	3,5
Δανία	3,6	1,1	2,2	2,7	2,4
Γερμανία	2,8	0,2	1,2	2,5	2,1
Εσθονία	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2
Ιρλανδία	3,1	-1,7	-1,6	1,2	1,9
Ελλάδα	4,2	1,3	4,7	3,1	1
Ισπανία	4,1	-0,2	2	3,1	2,4
Γαλλία	3,2	0,1	1,7	2,3	2,2
Κροατία	5,8	2,2	1,1	2,2	3,4
Ιταλία	3,5	0,8	1,6	2,9	3,3
Κύπρος	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1
Λετονία	15,3	3,3	-1,2	4,2	2,3
Λιθουανία	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2
Λουξεμβούργο	4,1	0	2,8	3,7	2,9
Ουγγαρία	6	4	4,7	3,9	5,7
Μάλτα	4,7	1,8	2	2,5	3,2
Ολλανδία	2,2	1	0,9	2,5	2,8
Αυστρία	3,2	0,4	1,7	3,6	2,6
Πολωνία	4,2	4	2,7	3,9	3,7
Πορτογαλία	2,7	-0,9	1,4	3,6	2,8
Ρουμανία	7,9	5,6	6,1	5,8	3,4
Σλοβενία	5,5	0,9	2,1	2,1	2,8
Σλοβακία	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7
Φινλανδία	3,9	1,6	1,7	3,3	3,2
Σουηδία	3,3	1,9	1,9	1,4	0,9
Ηνωμένο Βασίλειο	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8

Πηγή: Eurostat

Παρατηρείται ότι ενώ η Ε.Ε. και ιδιαίτερα η Ελλάδα βρίσκονται σε περίοδο οικονομικής κρίσης ο πληθωρισμός παρουσιάζει κατά γενική ομολογία θετικό πρόσημο μετά το 2008. Η αντιστρόφως ανάλογη σχέση ανεργίας και πληθωρισμού, σύμφωνα με την καμπύλη Phillips, δεν δείχνει να εφαρμόζεται μετά από τέσσερα χρόνια κρίσης. Βέβαια, σε αρκετές χώρες, όπως και στην Ελλάδα, ο ρυθμός αύξησης του πληθωρισμού δείχνει να μειώνεται²².

Από τα παραπάνω οικονομικά στοιχεία για την Ελλάδα μπορεί κανείς να υποθέσει ότι ο πληθυσμός της θα έχει επηρεαστεί αρνητικά, λόγω της μετανάστευσης για εύρεση εργασίας ή ακόμα και της αύξησης της υπογεννητικότητας. Πράγματι, ο πληθυσμός της Ελλάδας τη δεκαετία 2001-2011 παρουσίασε μικρή μείωση, αλλά για πρώτη φορά μετά από αρκετές δεκαετίες, της τάξης του 0,22%. Η πληθυσμιακή μείωση προφανώς και είναι αποτέλεσμα των παραπάνω, αφού η υπογεννητικότητα είναι γεγονός, αλλά υπάρχουν και ενδείξεις για μετανάστευση των παραγωγικών ηλικιών για εύρεση εργασίας.

Εύκολο είναι να προκύψουν ερωτήματα και σχετικά με το ενδεχόμενο συρρίκνωσης στην Ελλάδα. Η έντονη οικονομική υποβάθμιση των περισσότερων τομέων στην Ελλάδα και οι μεγάλες δημογραφικές αλλαγές είναι σίγουρα ικανές να επηρεάσουν αισθητά τις πόλεις ως προς τη συνοχή της αστικής ζωής, την κοινωνική ευημερία και το αστικό τοπίο, καθώς είναι οι χωρικές ενότητες που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Το κλείσιμο ή η χρεοκοπία των επιχειρήσεων, η ανεργία και η υποαπασχόληση, οι κατασχέσεις ακινήτων και η φτώχεια είναι οι βασικότερες οικονομικές και κοινωνικές πλευρές τις κρίσης. Πως ο χωρικός σχεδιασμός μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων; Οι πόλεις υφίστανται μεγάλες αλλαγές εξαιτίας των οικονομικών διακυμάνσεων, είναι όμως πραγματικό το ενδεχόμενο εμφάνισης συρρίκνωσης και αν ναι σε ποιο βαθμό;

²² Ferguson, K., 2004. *Βασικές αρχές οικονομικής θεωρίας*. Ο.π., σσ. 67-69

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την Ομάδα Πρωτοβουλίας «ΠΟ-ΛΗ+ΚΡΙΣΗ» (2013), οι πόλεις που εξαρτήθηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα από την εσωτερική κατανάλωση που τροφοδοτούσαν οι εισοδηματικές επιδοτήσεις και η απασχόληση στο δημόσιο τομέα, είναι ακόμα πιο ευάλωτες στη δημοσιονομική κρίση. Η κρίση των πόλεων εντείνεται και από τα οργανωτικά και χρηματοδοτικά ελλείμματα των τοπικών αυτοδιοικήσεων και επομένως από την αδυναμία τους να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανάγκες των πολιτών.

1.6 Χαρακτηριστικά και προοπτικές της περιφέρειας Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της χώρας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος, ενώ ανατολικά συνορεύει με την Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Νότια εκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο και τη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στα βόρεια συνορεύει με την Αλβανία. Αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες Ιωαννίνων Άρτας, Θεσπρωτίας και Πρέβεζας. Η Π.Ε. Ιωαννίνων καταλαμβάνει το 54% της έκτασης της Περιφέρειας, οι Π.Ε. Άρτας και Θεσπρωτίας το 18% και 17% αντίστοιχα και η Π.Ε. Πρεβέζης το 11%. Συνολικά η Περιφέρεια Ηπείρου αντιπροσωπεύει το 7% της συνολικής έκτασης της Χώρας.

Αναφορικά με την κατανομή της έκτασης κατά υψομετρικές ζώνες, η περισσότερο ορεινή Π.Ε. είναι των Ιωαννίνων (85% της έκτασής της είναι ορεινή και μόλις 3% πεδινή), ενώ η περισσότερο πεδινή Π.Ε. είναι η Πρεβέζης (οι πεδινές της εκτάσεις αντιπροσωπεύουν το 33% της έκτασης της και οι ορεινές το 47%). Γενικά, σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ, μπορούν να διακριθούν τέσσερις βασικές γεωμορφολογικές ζώνες στην Περιφέρεια Ηπείρου:

α) η παράκτια ζώνη των Π.Ε. Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, η οποία χαρακτηρίζεται από την τουριστική ανάπτυξη, τις θαλάσσιες μεταφορές και τη αλιεία, και συγκεντρώνει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες.

β) η ζώνη των ορεινών όγκων που εκτείνεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας στις Π.Ε. Ιωαννίνων και Άρτας και παρουσιάζει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει.

γ) η ζώνη γεωργικής γης με δυνατότητα υψηλής απόδοσης, η οποία περιλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας (τμήματα των Π.Ε. Πρέβεζας και Άρτας) και στην οποία συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των αρδευτικών έργων

δ) η ευρύτερη ζώνη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών. Η τελευταία αυτή ζώνη, που είναι και η πλέον εκτεταμένη, παρουσιάζει περιορισμένες αναπτυξιακές δυνατότητες, λόγω της ορεινότητας του εδάφους και της γεωγραφικής απομόνωσης.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου, για το 2011, αναλογεί στο 3,1% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της περιφέρειας υστερούσε πάντα σε σχέση με αυτόν της χώρας. Την δεκαετία 2001-2011, για πρώτη φορά, καταγράφηκε μείωση πληθυσμού 3,98% στη Περιφέρεια Ηπείρου ενώ η αντίστοιχη μείωση πληθυσμού στη χώρα ήταν 0,22%. Είναι μια πρώτη ένδειξη της τάσης δημογραφικής αλλαγής, αφού τις προηγούμενες δεκαετίες ο πληθυσμός αυξάνονταν συνεχώς με ρυθμούς μεταβολής 5,33% την δεκαετία 1981-1991 και 6,86% την δεκαετία 1991-2001.

Η πυκνότητα κατοίκησης στο σύνολο της Ηπείρου (37 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο) είναι χαμηλότερη από τη μέση της χώρας (82) και κατατάσσεται στην 11η θέση μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας, με μέση πυκνότητα κατοίκησης μεγαλύτερη μόνο από αυτή των Περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας και Στερεάς Ελλάδας.

Η συμμετοχή του πληθυσμού της Ηπείρου στο εργατικό δυναμικό εξακολουθεί να παραμένει η δεύτερη μικρότερη στη χώρα, πιθανώς σε συνάφεια με τη γήρανση του πληθυσμού της περιφέρειας. Τα ποσοστά των οικονομικά ενεργών (επί του συνολικού πληθυσμού) είναι υψηλότερα κυρίως

στους Δήμους που περιλαμβάνουν τα μεγάλα αστικά κέντρα. Όπως σε όλη την Ελλάδα, η ανεργία (ως απόλυτο μέγεθος και ως ποσοστό των οικονομικά ενεργών) αυξήθηκε σημαντικά στην Ήπειρο, σε όλες τις Π.Ε. και Δήμους της τη δεκαετία 2001-2011 και συνεχίζει να γιγαντώνεται μετά το 2011. Χαρακτηριστικό είναι το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας για τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2013 που είναι πάνω από το αντίστοιχο της χώρας (27,1%) και φτάνει το 27,7%.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου (2013), το επίπεδο των Δήμων της Ηπείρου, εκτιμάται ότι το 2011 η ανεργία ποίκιλε μεταξύ 11,9% στο Δήμο Πρέβεζας και 24,8% στο Δήμο Κεντρικών Τζουμέρκων. Στους Δήμους που περιλαμβάνουν τα μεγάλα αστικά κέντρα, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας εντοπίζεται στο Δήμο Ηγουμενίτσας (22,3% κατ' εκτίμηση), ακολουθούμενο από το Δήμο Αρταίων (18,4%) και το Δήμο Ιωαννιτών (16,1%). Εκτιμάται ότι το ποσοστό ανεργίας υπερέβαινε το 20% σε 4 Δήμους, κυμαινόταν μεταξύ 16,3% (που ήταν το μέσο επίπεδο ανεργίας στη χώρα) και 20% σε 6 Δήμους και ήταν μικρότερο του μέσου ποσοστού ανεργίας της χώρας σε 8 Δήμους.

Η απασχόληση ανά τομέα παραγωγής στην Ήπειρο, το 2011, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου (2013) διαμορφώνεται σε 18,6% στον πρωτογενή, 19,8 στον δευτερογενή και 61,6 στον τριτογενή τομέα παραγωγής.

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα στην Ήπειρο μειώθηκε καθ' όλη την εικοσαετία 1991-2011. Η μείωση αυτή ήταν αναλογικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του τομέα στο σύνολο της Ελλάδας, κυρίως λόγω της έντονα αρνητικής δυναμικής της πρώτης δεκαετίας 1991-2001. Αλλά και την δεκαετία 2001-2011 σύμφωνα με τις εκτιμήσεις υπάρχει μείωση της τάξης του 4,7%. Παρά τις μειώσεις, πάντως, ο πρωτογενής εξακολουθούσε να είναι σημαντικός κλάδος απασχόλησης και παραμένει ο τομέας με την υψηλότερη εξειδίκευση απασχόλησης στην Ήπειρο (σε σχέση με το σύνολο της Ελλάδας).

Το κενό που δημιουργεί η μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα καλύπτεται με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας κυρίως στον τριτογενή τομέα, ιδιαίτερα στο εμπόριο (περιλαμβανομένων εστιατορίων και ξενοδοχείων), στις μεταφορές- αποθηκεύσεις-επικοινωνίες και στις λοιπές υπηρεσίες. Αυτό ισχύει σχεδόν σε όλους τους Δήμους της περιφέρειας, με μικρές εξαιρέσεις που δεν αναιρούν τον κανόνα. Συγκεκριμένα εκτιμάται πως η αύξηση απασχόλησης στον τριτογενή τομέα για την δεκαετία 2001-2011 είναι 5,7 (από 55,9 σε 61,6). Για τον δευτερογενή τομέα για την δεκαετία 2001-2011 εκτιμάται μικρή μείωση 1%.

Οι αυξήσεις όμως στον τριτογενή τομέα δεν επαρκούν για να καλύψουν και την αύξηση της ζήτησης εργασίας, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας που διαπιστώνεται παραπάνω. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις της απασχόλησης στην Ήπειρο καταγράφονται στους Δήμους που περιλαμβάνουν τα μεγάλα αστικά κέντρα (κατά σειρά, Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Ηγουμενίτσας και Άρτας – ακολουθούμενους από τους Δήμους Βορείων Τζουμέρκων, Ζίτσας, Νικολάου Σκουφά και Πάργας).

Σε σχέση με το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν η Περιφέρεια Ηπείρου παραμένει σταθερά τελευταία μεταξύ των περιφερειών της Ελλάδας για την περίοδο 2006-2010 με τιμή δείκτη στο 56 % του Ευρωπαϊκού μέσου όρου (ΕΕ27) για το 2010. Την ίδια χρονιά η Ελλάδα βρισκόνταν στο 80% του μ.ο. της ΕΕ27 με την Αττική να παρουσιάζει την υψηλότερη τιμή του δείκτη (106%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. γεωγραφικών ενοτήτων Ελλάδας σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρώπης

	2006	2007	2008	2009	2010
Ευρώπη (27 χώρες)	100	100	100	100	100
Ελλάδα	79	80	83	87	80
Βόρεια Ελ- λάδα	63	64	66	69	63
Αν. Μακε-	57	59	61	65	61

δονία, Θράκη					
Κεντρική Μακεδονία	63	65	67	69	63
Δυτική Μα- κεδονία	71	72	76	79	74
Θεσσαλία	63	62	64	66	60
Κεντρική Ελλάδα	66	65	67	69	64
Ήπειρος	56	57	57	60	56
Ιόνια νησιά	77	77	78	78	70
Δυτική Ελ- λάδα	60	59	60	61	57
Στερεά Ελ- λάδα	74	74	76	78	74
Πελοπόν- νησος	66	66	67	71	65
Αττική	102	103	108	115	106
Νησιά Αι- γαίου, Κρήτη	78	78	82	86	79
Βόρειο Αι- γαίο	64	65	69	72	65
Νότιο Αι- γαίο	96	97	103	109	99

Πηγή: Eurostat

Το 2012 η χώρα παρουσιάζει μείωση του δείκτη με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ να ανέρχεται στο 75% του μέσου κοινοτικού. Την ίδια χρονιά, το μερίδιο της Ηπείρου στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας, σύμφωνα με την Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου (2013), είναι περίπου 2,2% - με το μισό να αναλογεί στην Π.Ε. Ιωαννιτών, με το ΑΕΠ των Π.Ε. Άρτας και Πρέβεζας της ίδιας τάξης μεγέθους και την Π.Ε. Θεσπρωτίας στην τελευταία θέση. Η Ήπειρος, το 2012, ήταν στην 11η θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας ως προς το μέγεθος του ΑΕΠ.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου (2013), οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, που διέρχεται η χώρα στο σύνολό της, ισχύουν και στην Ήπειρο. Σε σταθερές τιμές 2011, το ΑΕΠ της Ελλάδας μειώθηκε κατά 13% κατά την περίοδο 2007-2011, ενώ η αντίστοιχη μείωση του ΑΕΠ της Ηπείρου εκτιμάται στο επίπεδο του 15%, με το ΑΕΠ του 2011 στην Ήπειρο να είναι εμφανώς χαμηλότερο από αυτό του 2001. Οι πολύ αρνητικές αυτές εξελίξεις φαίνεται ότι ίσχυσαν και στις 4 Π.Ε. της Ηπείρου.

Το 2011 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ηπείρου ήταν € 12.900 περίπου, και είναι χαμηλό – στο επίπεδο του 68% του κατά κεφαλή ΑΕΠ του συνόλου της Ελλάδας. Σε όρους αγοραστικής δύναμης ή PPS, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ηπείρου ήταν το 2009 στο επίπεδο του 69% εκείνου της χώρας και του 65% του αντίστοιχου μέσου της Ε.Ε. των 27. Το υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ καταγράφεται στην Π.Ε. Θεσπρωτίας και ακολουθούν οι Π.Ε. Πρέβεζας, Άρτας και Ιωαννίνων. Σε όλες τις Π.Ε. ενότητες της Ηπείρου, πάντως, το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι ουσιαστικά χαμηλότερο του μέσου της Ελλάδας και της Ε.Ε. των 27.

Παρατηρείται ότι, ουσιαστικά προ κρίσης (από το 2001 μέχρι το 2008) ενισχύθηκε η απόκλιση αντί για τη σύγκλιση στο βιοτικό επίπεδο στην Ελλάδα. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη ήταν ιδιαίτερα έντονη στην Ήπειρο. Το 2008 η Ήπειρος ήταν στην τελευταία θέση μεταξύ όλων των περιφερειών της χώρας ως προς το κατά κεφαλή ΑΕΠ. Αλλά και σε όλες τις Π.Ε. της Ηπείρου, το κατά κεφαλή ΑΕΠ μειώθηκε από το 2008 και μετά. Η γενική διαπίστωση από την ανάλυση των μεγεθών και της εξέλιξης του συνολικού και του κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι ότι η Ήπειρος και όλες οι Π.Ε. της είναι σε δυσμενή θέση στο ελληνικό και Κοινοτικό πλαίσιο και ότι η κατάσταση συνεχίζει να επιδεινώνεται.

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και γενικά οι συγκοινωνιακές υποδομές σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς καιρικές – κλιματολογικές συνθήκες συνεχίζει να αποτελεί έναν από τους σοβαρότερους παράγοντες απομόνωσης της Περιφέρειας της Ηπείρου από την Κεντρική

Ελλάδα. Το υπάρχον οδικό δίκτυο χρήζει ανακατασκευών και συντήρησης μεγάλης έκτασης, ενώ υπάρχουν περιοχές με τοπικά προβλήματα σύνδεσης με το περιφερειακό και το διαπεριφερειακό δίκτυο μεταφορών. Η δημιουργία της Εγνατίας οδού βελτίωσε αρκετά τις διαπεριφερειακές συνδέσεις με τη βόρεια Ελλάδα αλλά το ενδοπεριφερειακό δίκτυο παραμένει απαρχαιωμένο εμποδίζοντας την εμπορευματική και επιβατική κίνηση των οχημάτων. Σημαντική είναι η σύνδεση του λιμανιού της Ηγουμενίτσας με την βόρεια Ελλάδα. Το λιμάνι αναδεικνύεται έτσι σε δυτική πύλη εθνικής σημασίας. Ο προγραμματιζόμενος «Δυτικός Άξονας (Ιόνια οδός)» (Καλαμάτα - Πάτρα – Άρτα - Κακαβιά) θα συνδέσει την Περιφέρεια με τη Δυτική Ελλάδα αναβαθμίζοντας περαιτέρω το ρόλο της στην ελληνική ενδοχώρα, ενώ επεκτεινόμενος εντός του αλβανικού εδάφους θα συμβάλλει στην ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή.

Η Ήπειρος διαθέτει 4 λιμάνια. Το προαναφερόμενο λιμάνι της Ηγουμενίτσας είναι εθνικής σημασίας και σημαντικό λιμάνι της Δυτικής Μεσογείου, με αξιόλογη επιβατική και εμπορευματική κίνηση. Το λιμάνι της Πρέβεζας έχει κάποια εμπορευματική κίνηση αλλά κυρίως χρησιμοποιείται ως τουριστικό, ενώ τα λιμάνια της Πάργας και της Σαγιάδας είναι μικρά επιβατικά λιμάνια τουριστικού χαρακτήρα.

Σχετικά με τις αεροπορικές μεταφορές το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων έχει τη μεγαλύτερη κίνηση. Ο αερολιμένας Ακτίου φιλοξενεί σημαντική τουριστική κίνηση με αιχμή κατά τους θερινούς μήνες. Σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ απαιτείται βελτίωση των υποδομών και αναβάθμιση των υφιστάμενων αερολιμένων που θα συμβάλλουν στην άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας.

Στο σύνολο της Περιφέρειας Ηπείρου κυριαρχούν απόλυτα τα δάση-ημιφυσικές εκτάσεις (71,9%) και ακολουθούν, με πολύ χαμηλότερο ποσοστό, οι γεωργικές περιοχές που καλύπτουν το ένα τέταρτο της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας (25,3%). Οι υπόλοιπες χρήσεις εδάφους δεν ξεπερνούν το 1,3%, γεγονός που υπογραμμίζει τον δασικό, γεωργοκτηνοτροφικό χαρακτήρα της Περιφέρειας και τη σχετικά περιορισμένη οικιστική ανάπτυξη.

Σχετικά με την ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου της Περιφέρειας, σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ η Ήπειρος κυριαρχείται από τα τέσσερα αστικά κέντρα – πρωτεύουσες των Π.Ε. Πρωτεύον κέντρο (ή κέντρο 1ου επιπέδου) είναι τα Ιωάννινα, που αποτελούν έδρα της Περιφέρειας. Συγκεντρώνουν υπηρεσίες περιφερειακού επιπέδου και έχουν διακρατική εμβέλεια στη Ν. Αλβανία. Αποτελούν τον κύριο πόλο έλξης της εσωτερικής μετανάστευσης της περιφέρειας. Κέντρα 2ου επιπέδου είναι οι πόλεις της Άρτας, της Ηγουμενίτσας και της Πρέβεζας που είναι οι πρωτεύουσες των Π.Ε.

Μεταξύ αυτών των οικισμών 1ου και 2ου επιπέδου αφενός και των οικισμών 4ου και 5ου επιπέδου αφετέρου (κεφαλοχώρια και μικροί αγροτικοί οικισμοί), είναι εμφανής η έλλειψη σε εκτεταμένα τμήματα της περιφέρειας οικισμών 3ου επιπέδου, δηλαδή μεσαίων - ημιαστικών κέντρων που λειτουργούν με σχετική αυτοδυναμία ως τοπικοί πόλοι ανάπτυξης²³. Η έλλειψη δυναμισμού τέτοιων κέντρων έχει ως αποτέλεσμα την πληθυσμιακή αποδυναμωση του αγροτικού χώρου και την πύκνωση των αστικών κέντρων. Μόνο ορισμένοι οικισμοί διατήρησαν ένα σχετικό επίπεδο δυναμισμού που οφείλεται στην παρουσία κοινωνικών, διοικητικών και εμπορικών υπηρεσιών με ευρύτερη εμβέλεια. Με στόχο την ισόρροπη χωρική ανάπτυξη της Περιφέρειας από το εγκεκριμένο ΠΠΧΣΑΑ προτείνονται ορισμένοι οικισμοί που μπορούν να λειτουργήσουν ως κέντρα 3ου επιπέδου καθώς παρουσιάζουν προοπτικές ανάπτυξης και «συνεπικουρούνται σε πολλές περιπτώσεις από τα κέντρα 4ου ενισχυμένου επιπέδου με τα οποία σχηματίζουν δυναμικά οικιστικά δίπολα».

Στο Ν. Ιωαννίνων το Μέτσοβο αποτελεί δυναμικό κέντρο 3ου επιπέδου, καθώς συσπειρώνει οικισμούς μικρού μεγέθους, έχει στρατηγική θέση στον άξονα σύνδεσης Ηπείρου – Θεσσαλίας, σημαντικές παραγωγικές δραστηριότητες και μεγάλη τουριστική ανάπτυξη. Η Κόνιτσα είναι και αυτή σημαντικό ημιαστικό κέντρο, καθώς συγκεντρώνει κοινωνικές εξυπηρετήσεις και βρίσκεται στον άξονα σύνδεσης με τη ΒΔ Μακεδονία. Η Κόνιτσα έχει και θετικές προοπτικές ενδυνάμωσης του ρόλου της στην περίπτωση σύνδεσης και ενίσχυσης των σχέσεων με τη Ν. Αλβανία. Τα Πράμαντα μπορούν να ε-

²³ Παπαγεωργίου, Φ., (2000). *Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου*. Αθήνα. Γ' φάση.

ξελιχθούν σε κέντρο 3ου επιπέδου της ορεινής περιοχής των Τζουμέρκων και να λειτουργήσουν ως δίπολο 3ου επιπέδου με τα Άγναντα στη Π.Ε. Άρτας. Οι οικισμοί που παρουσιάζουν τάσεις εξέλιξης τους σε ενισχυμένα κέντρα 4ου επιπέδου είναι το Δελβινάκι που μπορεί να σχηματίζει με την Κόνιτσα δίπολο που εξυπηρετεί το βόρειο τμήμα της Π.Ε.

Στη Π.Ε. Πρέβεζας, ως δυναμικά ημιαστικά κέντρα (κέντρο 3ου επιπέδου) αναδεικνύονται η Φιλιππιάδα, λόγω της κομβικής της θέσης στην τομή των οδικών αξόνων που συνδέουν τα τρία αστικά κέντρα της Π.Ε. και της εύφορης πεδιάδας, και το Καναλλάκι, το οποίο επωφελείται της θέσης του στην κοιλάδα του Αχέροντα και της τουριστικής ανάπτυξης των γειτονικών ακτών του Ιονίου. Ενισχυμένο κέντρο 4ου επιπέδου θεωρείται η Πάργα που διαθέτει αρκετές υποδομές και εξυπηρετήσεις λόγω αυξημένου τουρισμού, το Θεσπρωτικό που εμφανίζει αξιόλογη διοικητική και κοινωνική υποδομή και ο Λούρος. Η Π.Ε. διαθέτει δυναμικό οικιστικό δίκτυο, καθώς σχηματίζεται το τρίπολο Φιλιππιάδα – Θεσπρωτικό – Λούρος, που εξυπηρετεί την ανατολική ζώνη του Νομού και το δίπολο Καναλλάκι – Πάργα που συνδέει την ενδοχώρα με την παράκτια ζώνη.

Στην ιεραρχία του οικιστικού δικτύου της Π.Ε. Θεσπρωτίας, κέντρο 3ου επιπέδου αποτελεί η Παραμυθιά, που ιστορικά ήταν το ισχυρότερο κέντρο της Π.Ε. Στα κέντρα 3ου επιπέδου μπορεί να ενταχθεί και ο οικισμός των Φιλιατών, ιδιαίτερα αν ολοκληρωθεί ο οδικός άξονας Ηγουμενίτσα – Σαγιάδα – Ν. Αλβανία που θα ενισχύσει τη διασυνοριακή συνεργασία με τη Ν. Αλβανία. Το νότιο τμήμα του Π.Ε. παρουσιάζει διανομαρχιακή εξάρτηση από τον οικισμό της Πάργας.

Η Π.Ε. Άρτας παρουσιάζει ελλιπή αστική διάρθρωση. Τα Άγναντα διαθέτουν μια στοιχειώδη υποδομή και πιθανόν να ξελιχθούν σε κέντρο 3ου επιπέδου. Οι οικισμοί Βουλγαρέλι και Άνω Καλεντίνη αναφέρονται ως ενισχυμένα κέντρα 4ου επιπέδου. Η Π.Ε. έχει διανομαρχιακή εξάρτηση από τον οικισμό της Φιλιππιάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Δήμος Ηγουμενίτσας

Ο Δήμος στον οποίο επικεντρώνεται η παρούσα εργασία και αναλύει τις πολιτιστικές του δραστηριότητες είναι ο Δήμος της Ηγουμενίτσας. Η πόλη της Ηγουμενίτσας είναι μια παραλιακή πόλη στην βορειοδυτική Ελλάδα, πρωτεύουσα του νομού Θεσπρωτίας. Βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του νομού, στο μυχό του ομώνυμου όρμου. Η περιοχή έχει να επιδείξει μια μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά, η οποία ξεκινάει από την αρχαιότητα και μέσω μιας ένδοξης ιστορικής διαδρομής φτάνει μέχρι τις ημέρες μας.

Ο Δήμος της Ηγουμενίτσας έχει δραστηριοποιηθεί πολιτιστικά σε μεγάλο βαθμό και έχει επιδείξει σπουδαίες πολιτιστικές μονάδες, οι οποίες κινούνται με καλούς ρυθμούς παράγοντας σπουδαίο πολιτιστικό έργο, κόντρα στις δυσκολίες της εποχής της οικονομικής κρίσης.

Στο παρόν κεφαλαίο θα γίνει μια ιστορική αναδρομή της ευρύτερης περιοχής του Δήμου Ηγουμενίτσας και στη συνέχεια μια αναλυτική αναφορά στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου και στα αξιοθέατα της ευρύτερης περιοχής. Η περιήγηση θα συνεχισθεί μέσα από το πρίσμα των πολιτιστικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή καθώς και στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις όπου πραγματοποιούνται όλες οι δραστηριότητες του Δήμου.

2.1 Ιστορική αναδρομή και πολιτιστική κληρονομιά

Οι ελληνικές δυνάμεις απελευθέρωσαν την Ηγουμενίτσα από τους Τούρκους το 1913 και το 1938 έγινε η πρωτεύουσα του νομού Θεσπρωτίας. Η πραγματική ανοικοδόμηση της Ηγουμενίτσας άρχισε μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και έκτοτε έχει μια ανοδική πορεία στην ευρύτερη περιοχή.

2.1.1 Ιστορική αναδρομή

Τα πρώτα στοιχεία ανθρώπων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ηγουμενίτσας εντοπίζονται στην Παλαιολιθική περίοδο (250.000-9000 π.Χ.) σε υπαίθριες θέσεις με λίθινα εργαλεία, τα οποία έχουν βρεθεί στην πεδιάδα του Κάτω Καλαμά. Νεολιθικά ευρήματα (9000-2800 π.Χ.) έχουν εντοπισθεί στη σπηλιά της Σίδερης ενώ οι ανασκαφές στο λόφο Ραγίου έδειξαν ότι η περιοχή κατοικούνταν ήδη από την 2η π.Χ. χιλιετία. Κατά την εποχή του χαλκού η Ήπειρος αποτέλεσε την κοιτίδα των περισσότερων ελληνικών φύλων. Μνεία για την Ήπειρο γίνεται στους κλασσικούς χρόνους από τον Όμηρο αναφέρει τη μετάβαση του Οδυσσέα στη Θεσπρωτία, ο οποίος φιλοξενήθηκε από τον βασιλιά Φείδωνα και πήγε στο μαντείο της Δωδώνης για να πάρει χρησμό. Σύμφωνα με την παράδοση το νησάκι Πρασούδι στον κόλπο της Ηγουμενίτσας, ήταν ο βράχος που έριξε ο Κύκλωπας Πολύφημος στον Οδυσσέα.

Κατά τους ιστορικούς χρόνους οι κάτοικοι της Κέρκυρας δημιούργησαν αποικίες στην Τορώνη (Λυγιά Ηγουμενίτσας) και τον Βουθρωτό, από όπου έκαναν επιδρομές στην ενδοχώρα με σκοπό να αρπάζουν δούλους. Επίσης προμηθευόταν, όπως και οι ελληνικές πόλεις του νότου, γαλακτοκομικά προϊόντα, δέρματα, μαλλί και ξυλεία. Κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο οι Θεσπρωτοί και οι άλλοι Ηπειρώτες συμμάχησαν με τους Πελοποννήσιους κατά των Αθηναίων και των Κερκυραίων. Το 433 π.Χ. έγινε η περίφημη ναυμαχία των Συβότων μεταξύ Κορινθίων και Κερκυραίων, κατά την οποία και οι δύο αντιμαχόμενοι θεώρησαν ότι νίκησαν και έστησαν τρόπαιο²⁴.

Γύρω στο 350 π.Χ. χτίστηκαν οι πρώτες οχυρωμένες ακροπόλεις και τα χωριά άρχισαν να συνενώνονται και να μετατρέπονται σε πόλεις. Για μερικές δεκαετίες η Ελέα υπήρξε η πρωτεύουσα της Θεσπρωτίας και έδρα του Κοινού των Θεσπρωτών. Στη συνέχεια και μετά την κατάκτηση της Ν. Κεστρίνης από τους Θεσπρωτούς καθιερώθηκε ως πρωτεύουσα της Θεσπρωτίας η Τιτάνη ή Γιτάνη²⁵ στο όριο της περιοχής μελέτης, με πληθυσμό περί-

²⁴ Κατά μια νεότερη έρευνα, τα Σύβοτα της αρχαιότητας ήταν τα σημερινά νησάκια της Λυγιάς Ηγουμενίτσας, τα οποία καλύφθηκαν αργότερα από τις προσχώσεις του Θύαμι ποταμού.

²⁵ Σημερινή ονομασία: *Γκούμανη*

που 6.000 κατοίκων. Η Τορώνη επίσης (Κερκυραϊκή Περαία) είχε πληθυσμό 6.000 κατοίκους. Στη συνέχεια την πρωτοβουλία στην Ήπειρο ανέλαβε ο βασιλικός οίκος των Μολοσσών και οι φυλές της νότιας Ηπείρου ενώθηκαν σε συμμαχία που ονομαζόταν Ηπειρωτική Συμμαχία²⁶. Οι δυνατότητες της συμμαχίας υλοποιήθηκαν από τον Πύρρο που βασίλευσε από το 297 μέχρι το 272 π.Χ. και ήταν αυτός που εισέβαλε στην Ιταλία και παραλίγο να διαλύσει την μέχρι τότε κραταιά και ανίκητη ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

Όταν το 168 π.Χ. οι Μακεδόνες νικήθηκαν από τους Ρωμαίους, ο Ρωμαίος στρατηγός Αιμίλιος Παύλος επιστρέφοντας από την Πύδνα, για λόγους αντεκδίκησης 167 π.Χ. λεηλάτησε και κατέστρεψε 70 πόλεις της Ηπείρου και πήρε 150.000 αιχμαλώτους ως δούλους²⁷.

Η Pax Romana²⁸ έγινε αισθητή στην Θεσπρωτία από τον 1ο μ.χ. αι. μέχρι την περίοδο της μεγάλης κρίσης των μέσων του 3ου. Ένας αρκετά εκτεταμένος οικισμός των πρώτων μετά Χριστόν αιώνων, ο οποίος δημιουργήθηκε στο μυχό του κόλπου της Ηγουμενίτσας στην περιοχή του Λαδοχωρίου, φαίνεται ότι επέζησε και κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο (έως τον 6ο αι.).

Η έπαυλη του Λαδοχωρίου με τις ανάγλυφες μαρμάρινες ρωμαϊκούς σαρκοφάγους, και τα ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα του 3ου μ.Χ.αι. από το νεκροταφείο στο οικόπεδο του Μουσείου, ήρθαν τα αποδείξουν ότι ο κόλπος της Ηγουμενίτσας, ο «έρημος λιμνή» του Θουκιδίδη, έπαιξε έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ύστερη αρχαιότητα. Και γενικότερα η Θεσπρωτία αποτέλεσε το προγεφύρωμα της Ελλάδας προς την Ιταλία, και αντίστροφα.

Κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους η Θεσπρωτία υπέφερε από τις βαρβαρικές επιδρομές των Γόθων, Βανδάλων, Αβάρων, Βουλγάρων και Σλάβων. Ορισμένοι από τους τελευταίους εγκαταστάθηκαν σε εδάφη της Θεσπρωτίας και αργότερα, είτε εκδιώχθηκαν, είτε αφομοιώθηκαν και εκχριστιανίσθηκαν. Μετά τη νίκη του Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου (956-1025 μ.Χ.) επί των Βουλγάρων και την εκδίωξή τους, στην Ήπειρο εγκαταστάθηκαν

²⁶ Άλλη ονομασία: *συμμαχία των Απειρωτών*

²⁷ Οι περισσότερες από τις πόλεις που καταστράφηκαν ήταν των Μολοσσών και ορισμένες των Θεσπρωτών (Ελέα, Τιτάνη). Όταν ο Στράβων επισκέφθηκε την Ήπειρο το β' μισό του 1ου π.χ. αιώνα, βρήκε τη χώρα ως *επί το πλείστον έρημον*.

²⁸ Pax Romana: *Ρωμαϊκή ειρήνη*

άποικοι από άλλα μέρη της αυτοκρατορίας με σκοπό την ενίσχυση του ελληνικού στοιχείου. Έτσι βρήκε πρόσφορο έδαφος στην Ήπειρο ο Μιχαήλ Άγγελος Κομνηνός και ίδρυσε το Δεσποτάτο της Ηπείρου μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους (1204). Τα παράλια της Θεσπρωτίας είχαν δοθεί στους Ενετούς και για ένα διάστημα ο Μιχαήλ Άγγελος αναγνώρισε την υψηλή κυριότητα τους σε αυτά. Σύντομα όμως τους εκδίωξε και κατέλαβε την Κέρκυρα. Την περίοδο του δεσποτάτου η βυζαντινή τέχνη τελειοποιήθηκε και κτίσθηκαν περίτεχνες εκκλησίες και μοναστήρια.

Το 1294 ο Δεσπότης της Ηπείρου Νικηφόρος (1271-1296) έδωσε τμήμα της Θεσπρωτίας²⁹ ως προίκα στη θυγατέρα του Θαμάρ για το γάμο της με τον Πρίγκιπα Φίλιππο Ανδεγαυό του Τάραντα. Εκατό χρόνια αργότερα οι Ενετοί κατέλαβαν τα παράλια της Θεσπρωτίας δημιουργώντας βάσεις στη Σαγιάδα, το Φανάρι και την Πάργα. Από τότε και για πολλούς αιώνες τα παράκτια φρούρια της Θεσπρωτίας παρέμειναν τα προκεχωρημένα φυλάκια των Ενετών στην Ηπειρωτική Ελλάδα και δυτική πύλη της χώρας. Στο στρατό του Δεσποτάτου υπηρετούσαν και Αλβανοί από τη Νότια Αλβανία, η οποία είχε περιέλθει στο Δεσποτάτο. Ορισμένοι από αυτούς άρχισαν να εγκαθίστανται στην Ήπειρο σε ανταμοιβή των υπηρεσιών τους και συνέτειναν στην διάδοση της αλβανικής γλώσσας σε ορισμένες περιοχές.

Η Θεσπρωτία, λόγω των ενετικών φρουρίων, αντιστάθηκε στους Τούρκους, σε αντίθεση με την υπόλοιπη Ήπειρο και γι' αυτό οδηγήθηκε κατά ένα μέρος στον βίαιο εξισλαμισμό. Και στη συνέχεια στον εξαλβανισμό λόγω της σημαντικής θέσης των Αλβανών στο σύστημα της Οθωμανικής κυριαρχίας. Όταν το 1452 εισέβαλε στη Θεσπρωτία ο Μεχμέτ Χατζή μπέης, ξεκίνησαν δυνατές συγκρούσεις μεταξύ Τούρκων και Ενετών (μαζί με Κερκυραίους και Χειμαρριώτες) στα παράλια της Θεσπρωτίας. Σε μια από αυτές, το 1685, ο Μοροζίνι ανατίναξε το κάστρο της Ηγουμενίτσας, αφού προηγουμένως μετέφερε τα 12 κανόνια του στην Κέρκυρα. Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας χρησιμοποιήθηκε κατά την Τουρκοκρατία –μετά πιθανότατα από εκβάθυνση της εισόδου του- ως αγκυροβόλιο του τουρκικού στόλου. Στα μέσα του 16ου αιώνα, ανυπότακτοι κάτοικοι της Θεσπρωτίας και της Χειμάρρας, βρήκαν

²⁹ Βουθρωτό, Ηγουμενίτσα, Σύβοτα.

καταφύγιο στα βουνά του Σουλίου, όπου ίδρυσαν το Τετραχώρι και εκεί ζούσαν ανεξάρτητοι.

Τα παράλια της Θεσπρωτίας και της Πρέβεζας κατεχόταν από τους Ενετούς μετά το 1718, μέχρι την κατάλυση της Ενετικής Δημοκρατίας το 1797, οπότε περιήλθαν στους Γάλλους. Το 1798 ο Αλή Πασάς, αφού νίκησε τους Γάλλους, κατέλαβε το Βουθρωτό, την Ηγουμενίτσα, την Πρέβεζα και τη Βόνιτσα. Αργότερα του δόθηκε και η Πάργα από τους Άγγλους.

Μέχρι την απελευθέρωση της Θεσπρωτίας (1913), η Ηγουμενίτσα ήταν ένα μικρό χωριό που στην απογραφή που έγινε εκείνη τη χρονιά, αριθμούσε 292 κατοίκους και έφερε το όνομα Γράβα. Υπήχθη στην Υποδιοίκηση «Φιλιατών και Γουμενίτσης» του νομού Ιωαννίνων. Μεγαλύτερα χωριά ήταν το Γραϊκοχώρι με 1.163 κατοίκους, η Σούβλαση (Αγ. Βλάσης) με 1.012 κατοίκους, το Καστρί με 978 κατοίκους (Πίνακας Α.2.1.1). Το κύριο λιμάνι της Θεσπρωτίας το οποίο εξυπηρετούσε και τα Γιάννενα ήταν η Σαγιάδα (844 κατοίκους). Ο πληθυσμός της περιοχής του σημερινού Δήμου Ηγουμενίτσας ανερχόταν σε 4.925 κατοίκους. Στην απογραφή του 1920 ανερχόταν σε 4.730 κατοίκους και η μείωση οφειλόταν στη φυγή ενός αριθμού Αλβανοτσάμηδων. Η Ηγουμενίτσα εμφανίζεται ως ξεχωριστή Κοινότητα με 649 κατοίκους και οικισμούς, την Ηγουμενίτσα (278 κατοίκους), την Γράβα (347 κατοίκους) και το Λιμάνι (24 κατοίκους). Στην απογραφή του 1928 η Κοινότητα Ηγουμενίτσας είχε 564 κατοίκους και ο σημερινός Δήμος 5.340 κατοίκους³⁰. Η περιοχή υπαγόταν στην Επαρχία Θυάμιδος με έδρα τις Φιλιάτες. Εκείνη την περίοδο ιδρύθηκε και η Κοινότητα Νέας Σελεύκειας (783 κατοίκους) από πρόσφυγες που ήλθαν από την Σελεύκεια της Μικράς Ασίας. Στη συνέχεια χωρίσθηκε ο Νομός Θεσπρωτίας από το Νομό Ιωαννίνων (1936) και ορίσθηκε έδρα του η Ηγουμενίτσα η οποία προήχθη σε Δήμο, με 1.353 κατοίκους κατά την απογραφή του 1940.

Στην διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η περιοχή υπέφερε από τα στρατεύματα κατοχής τα οποία κατέστρεψαν εντελώς την Ηγουμενίτσα και συνεργάζονταν με τους ντόπιους τσάμηδες. Η εκδίωξη τους μετά την απελευθέρωση έφερε ανακατατάξεις και νέους πληθυσμούς από τα ορεινά της

³⁰<http://www.igoumenitsa.gr>. Επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ηγουμενίτσας.

Θεσπρωτίας και άλλα μέρη της Ελλάδας, οι οποίοι πύκνωσαν τον πληθυσμό της Ηγουμενίτσας. Ο πληθυσμός της το 1951 ανερχόταν σε 2.386 κατοίκους και του σημερινού Δήμου Ηγουμενίτσας σε 6.919 κατοίκους. Εκείνη την περίοδο κτίστηκαν και οι λεγόμενες «πολυκατοικίες των δημοσίων υπαλλήλων», διώροφα και τριώροφα οικήματα, μερικά από τα οποία σώζονται ακόμα δίπλα στο λιμάνι των ακτοπλοϊκών για Κέρκυρα³¹.

Στο επόμενο διάστημα η ανάπτυξη της Ηγουμενίτσας και του λιμανιού της ήταν συνεχής, ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του 60, οπότε εκβαθύνθηκε το λιμάνι και δημιουργήθηκε η πορθμειακή γραμμή Ηγουμενίτσας-Κέρκυρας και η ακτοπλοϊκή γραμμή Ιταλίας-Ηγουμενίτσας-Πάτρας. Ο πληθυσμός της διπλασιάστηκε μεταξύ 1951 και 1971, ενώ σήμερα έχει ενσωματώσει τους οικισμούς Λαδοχωρίου, Γραικοχωρίου, Αμπελιών και επεκτείνεται προς Ν. Σελεύκεια και Μαυρούδι. Αυτή η γρήγορη επέκταση και ανάπτυξη πρέπει να οργανωθεί και να εξορθολογισθεί ώστε να γίνει μια πόλη βιώσιμη, λειτουργική, φιλική προς τους κατοίκους της και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον και να φέρει επάξια τον τίτλο της «δυτικής πύλης της χώρας».

2.1.2 Πολιτιστική κληρονομιά

Οι κυριότεροι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία της περιοχής μελέτης είναι τα παρακάτω :

- Χερσόνησος Λυγιάς – Πύργος Ραγίου. Βόρεια του κόλπου της Ηγουμενίτσας, στις εκβολές του Καλαμά, βρίσκεται η χερσόνησος της Λυγιάς ή Λυγαριάς με τα τρία κάστρα της. Έχει ταυτισθεί με την Κερκυραϊκή Περαία ή Τορώνη, αποικία των Κερκυραίων κατά την κλασική περίοδο. Ο περιτειχισμένος οικισμός είχε έκταση 580 στρ. και 6.000 κατοίκους. Τα τείχη καταστράφηκαν πιθανότατα το 167 π.χ. Την Κερκυραϊκή Περαία προστάτευε από την πλευρά της στεριάς το μικρό κάστρο του Πύργου Ραγίου σε λοφίσκο. Ο λόφος κατοικήθηκε ήδη από την προϊστορική περίοδο ενώ κατά

³¹ Ο.π

τη μεταβυζαντική περίοδο κτίσθηκε εκεί ένας πύργος. Στην ίδια περιοχή έχουν αποκαλυφθεί στην χερσόνησο Λυγιάς Ακρόπολη χρονολογούμενη από 5ο π.Χ αι. έως τους ελληνιστικούς χρόνους, στη θέση Ασπραβέτσι Ναόσχημο κτήριο ελληνιστικής εποχής, λαξευμένο στο βράχο, στη Θέση Λιουμπέτσι τετράγωνο ισοδομικό κτήριο ελληνιστικής εποχής και τέλος στη θέση Αγιονάζι τάφοι ελληνιστικής περιόδου.

- Λαδοχώρι. Ρωμαϊκή έπαυλη με νεκρικό θάλαμο και ανάγλυφες σαρκοφάγους (2ος-3ος αι. μ.χ.). Επίσης αρκετά εκτεταμένος οικισμός των πρώτων μεταχριστιανικών αιώνων, ενώ η νεκρόπολη του ανευρέθει στην περιοχή του σταδίου Ηγουμενίτσας.

- Ν. Σελεύκεια: Ρωμαϊκή αγροικία στην θέση "Τρουμπέ".

- Μακρυχώρα: Ερείπια οικισμού ελληνιστικής εποχής και τάφοι στις δυτικές πλαγιές Μάλι Κλάδι.]

- Πρασούδι: Στο νησάκι Πρασούδι υπάρχουν ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής.

- Ηγουμενίτσα: Βυζαντινό και μετέπειτα ενετικό κάστρο στο λόφο ανατολικά της Νομαρχίας.

- Γραικοχώρι: Ανεμόμυλος ιδιοκτησία πρώην Κοινότητας Γραικοχωρίου

- Αγιονήσι: Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής.

- Άγιος Βλάσιος: Μονή Ταξιαρχών Σούβλιασης (1637): Λόγω των καταστροφών του πολέμου και της γρήγορης ανοικοδόμησης της περιοχής,

ελάχιστα παραδοσιακά κτίρια διασώζονται, κυρίως σε απομονωμένους οικισμούς όπως η Κρυόβρυση ή μισοερειπωμένα, όπως στο παλιό Λαδοχώρι³².

Στην πόλη της Ηγουμενίτσας διατηρούνται η έπαυλη Πιτούλη (1933) με ιταλικού τύπου αρχιτεκτονική και ορισμένα νεότερα³³ οικήματα. Αξιόλογα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα είναι τα έργα του Άρη Κωνσταντινίδη³⁴. Σύμφωνα με μια παλαιότερη μελέτη του Υπουργείου Εσωτερικών της περιόδου 1972-1977, η οποία είχε καταγράψει τους αξιόλογους οικισμούς όλης της χώρας, έχουν αξιολογηθεί ως αξιόλογοι οικισμοί το Καστρί και ο Άγιος Βλάσιος με βαθμό απαιτούμενης προστασίας ΒΠ3³⁵.

2.2 Δημοτικά διαμερίσματα και Αξιοθέατα

Σήμερα η Ηγουμενίτσα είναι οικιστικό κέντρο νομαρχιακού επιπέδου, με κυρίαρχο τον τριτογενή τομέα, ο οποίος σχετίζεται κυρίως με τις μεταφορικές και τουριστικές δραστηριότητες που επικεντρώνονται στον λιμένα Ηγουμενίτσας και στην σύνδεση με την Εγνατία Οδό. Η Ηγουμενίτσα αναδεικνύεται σε δυτική πύλη της χώρας και κέντρο ανάπτυξης με ρόλο διαπεριφερειακό και διακρατικό, σε παράλληλη και συμπληρωματική λειτουργία με τα Ιωάννινα.

2.2.1 Δημοτικά Διαμερίσματα

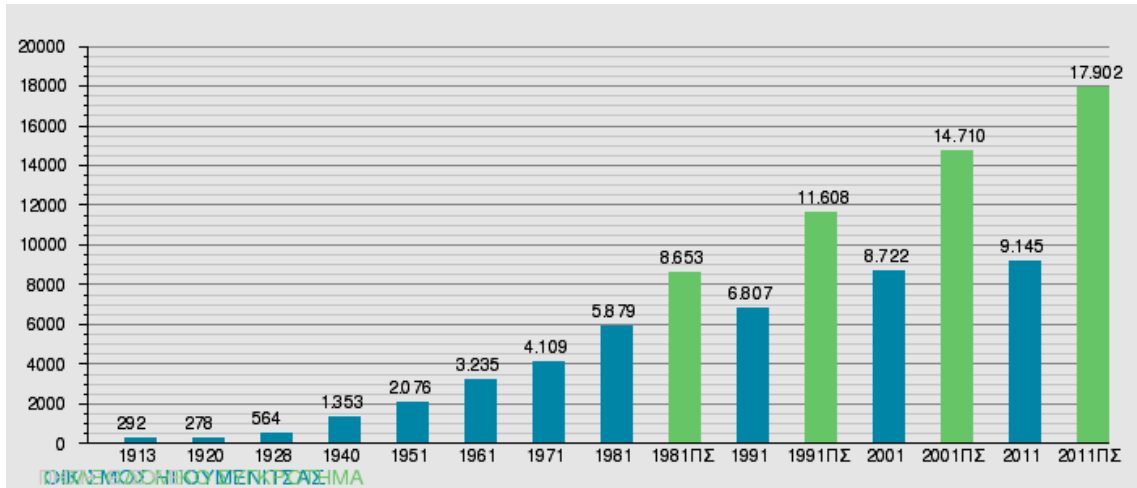
Ο πληθυσμός της Ηγουμενίτσας ανέρχεται στους 9.145 κατοίκους και της αστικής περιοχής (πολεοδομικό συγκρότημα) στους 17.902. Ο δε πληθυσμός του Δήμου Ηγουμενίτσας είναι 25.814 μόνιμοι κάτοικοι. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η εξέλιξη του πληθυσμού στον οικισμό της Ηγουμενίτσας και στην αστική της περιοχή, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής:

³² <http://www.igoumenitsa.gr>. Ο.π.

³³ Όπως το Διοικητήριο, το παλιό Δασαρχείο στο δασύλλιο καθώς και ορισμένες διάσπαρτες μονοκατοικίες.

³⁴ Όπως το Ξενία, όπου σήμερα στεγάζεται το ΤΕΙ και το Τελωνείο.

³⁵ Περιορισμένη προστασία.

Οικισμός της Ηγουμενίσσας³⁶

Ο Δήμος Ηγουμενίσσας αποτελείται από τις παρακάτω Δημοτικές & Τοπικές Κοινότητες:

Δημοτικές Κοινότητες:

1. Ηγουμενίσσας
2. Πέρδικας

Τοπικές Κοινότητες:

1. Αγίας Μαρίνης
2. Άγιου Βλάσιου
3. Αργυρότοπου
4. Γεροπλατάνου
5. Γραικοχωρίου
6. Δράμεσης
7. Δριμίτσας
8. Ελευθερίου
9. Καρτερίου
10. Καστρίου
11. Καταβόθρας
12. Κορύτιανης
13. Κρυόβρυσης

14. Λαδοχωρίου
15. Μαζαρακιάς
16. Μαργαριτίου
17. Μαυρουδίου
18. Μεσοβουνίου
19. Νέας Σελεύκειας
20. Παραποτάμου
21. Πλαταριάς
22. Σπαθαραίων
23. Συβότων
24. Φασκομηλιάς³⁷

2.2.2 Αξιοθέατα

Τα σπουδαιότερα αξιοθέατα του Δήμου Ηγουμενίτσας είναι:

- **Η Σκάλα της Τζαβέλαινας**

Δεξιά και επάνω από τις πηγές η Σκάλα της Τζαβέλαινας - ηρωίδας Σουλιώτισσας. Η ανάβαση σχετικά εύκολη. Το τοπίο άγριο, το βουητό των νεκρών, το καταπράσινο ολόγυρα, η θέα προς την πεδιάδα ξεκουράζουν και συνάμα κυριεύουν με δέος την ψυχή του επισκέπτη.

- **Γιάνη**

Οικισμός ελληνιστικών χρόνων που υπήρξε έδρα του κοινού των Θεσπρωτών και ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα και των Ηπειρωτών. Βρίσκεται βορείως του Καλαμά, τον οποίο ήλεγχε όπως και ολόκληρη την περιοχή.

Η ανασκαφή άρχισε το 1985 και συνεχίζεται καθ' έτος ως συστηματική ανασκαφή από την κ. Κ. Πρέκα - Αλεξανδρή.

Μέχρι σήμερα έχουν ανασκαφεί:

³⁶<http://el.wikipedia.org>.

³⁷<http://www.igoumenitsa.gr>. Ο.π.

- Το κτήριο Α, ελληνιστικό οικοδόμημα με εσωτερικό αίθριο, περιμετρικό διάδρομο και διαμερίσματα με ψηφιδωτά δάπεδα. Μέσα στο κτήριο αποκαλύφθηκαν 3.000 πήλινα σφραγίσματα.

- Ο μικρός ναός.

- Το κτήριο Β, που πιθανώς έχει χρησιμοποιηθεί και ως νομισματοκοπείο.

- Το κτήριο Γ, η στοά και η αγορά.

- **Ποταμός Καλαμάς**

Τα νερά του ποταμού Καλαμά έδιναν και δίνουν ζωή σε πόλεις και χωριά δίπλα στο πέρασμά του.

Γκρεμισμένα μονότοξα, πολύτοξα γεφύρια, ίχνη πόλεων και ακροπόλεων μαρτυρούν ένα σφιχτό οικιστικό πλέγμα μέσα στους αιώνες. Οι πηγές του βρίσκονται στα ηπειρωτικά βουνά. Στο κατέβασμά του, ανάμεσα στα χωριά Βροσύνα και Πέντε Εκκλησιές, το ποτάμι διαπερνά τους βράχους και αυτοί ορθώνονται πάνω του σε ένα επιβλητικό φαράγγι όπου βρίσκουν καταφύγιο τα σπάνια είδη πουλιών και λουλουδιών που ζουν στις όχθες του.

Ορμητικός στην αρχή ο ποταμός Καλαμάς, ήρεμος πριν συναντήσει τη θάλασσα, δημιουργείται στο σημείο των εκβολών του στο Ιόνιο, το δέλτα του ποταμού.

Εκεί, ανάμεσα στην Σαγιάδα, το Ράγιο και την Ηγουμενίτσα, βρίσκετε ένας από τους σημαντικότερους υγροβιότοπους της Ελλάδας.

Σπάνιας ομορφιάς και πλούτου σε χλωρίδα και πανίδα είναι επίσης το Έλος Καλοδικίου, γνωστότερο στους Θεσπρωτούς ως λίμνη με τα νούφαρα³⁸.

2.3 Πολιτιστικός Οργανισμός του Δήμου

Ο πολιτιστικός οργανισμός του Δήμου Ηγουμενίτσας αποτελείται από τις παρακάτω πολιτιστικές μονάδες και οργανισμούς, οι οποίοι παρατίθενται μαζί με όλα τα επιμέρους στοιχεία:

³⁸<http://www.igoumenitsa.gr>. Ο.π.

Πνευματικό κέντρο Δήμου Ηγουμενίτσας

Διεύθυνση: Σουλίου 3

Τηλ: 2665361136

Πρόεδρος : Δήμα Ισμήνη

Αντιπρόεδρος: Τσώλης Βασίλειος

Μέλη: Δήμου Χρήστος

Χατζηπέτρου Παναγιώτης

Πολίτες: Τριανταφυλλίδης Κωνσταντίνος

Τσίτος Κωνσταντίνος

Μασούρας Χρήστος

Καλατζή Ευαγγελία

Παπαλάμπρου Αντώνης

Πνευματικό Κέντρο Πάνθεον

Διεύθυνση: Παλαιό Πάρκο Ηγουμενίτσας

Τηλ: 2665024800

Σχολή Χορού (παραδοσιακοί χοροί, μπαλέτο, μοντέρνος χορός, ρυθμική γυμναστική, μουσική προπαιδεία)

Διεύθυνση: Γεωργίου Βασιλάκου 11

Τηλ: 2665028344

Δημοτική θεατρική σκηνή - Θεατρική παιδεία

Η πόλη της Ηγουμενίτσας αναβαθμίσθηκε καλλιτεχνικά τα τελευταία χρόνια και αυτό το πέτυχε μέσω της λειτουργίας των εργαστηρίων του προγράμματος interreg IIIA – Ελλάδα – Ιταλία «Δημιουργία Θεατρικής Σκηνής για Παιδιά», με το μάθημα της Υποκριτικής το οποίο διδάσκεται από τον

Κώστα Βάντζο³⁹, το μάθημα της σκηνοθεσίας από τον Θοδωρή Γκόγκο⁴⁰ και το μάθημα της γλυπτικής από τον Μπάμπη Δαραδήμο⁴¹.

Η συμμετοχή είναι ανοιχτή και ελεύθερη για όλους, με μια διαδικασία μύησης στην τέχνη και στην οντολογία της, μια προσέγγιση στον κόσμο του θεάτρου μέσα από τα μάτια έμπειρων δασκάλων στην υποκριτική, την σκηνοθεσία, την γλυπτική και την θεατρική μάσκα. Είναι μια ευκαιρία τόσο για τους νέους όσο και για τους μεγαλύτερους σε ηλικία για να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με την τέχνη. Μια σημαντική πρωτοβουλία του Δήμου για τους πολίτες του και όχι μόνο.

Επίσης ολοκληρώθηκε και το εργαστήρι παιδικής λογοτεχνίας και δημιουργικής γραφής καθώς και το πρόγραμμα που αφορά στην σκηνογραφία το οποίο επιμελείται ο Αρχιτέκτονας, Ζωγράφος και σκηνογράφος Δημήτρης Ταλαγάνης. Το αποτέλεσμα της όλης δουλειάς αναρτήθηκε στο διαδίκτυο από τον αρμόδιο φορέα προς κοινοποίηση όλων. Σε ειδικό χώρο που έχει εξευρεθεί για τον σκοπό αυτό, οι μετέχοντες στο εργαστήρι μπορούν ελεύθερα να συνδράμουν σκηνογραφώντας ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου και του Οδυσσέα Ελύτη, όπως αυτά έχουν μελοποιηθεί από τον Μίκη Θεοδωράκη και το Μάνο Χατζηδάκη⁴².

Αντιλαμβάνεται λοιπόν κανείς την σημαντική προσπάθεια που καταβάλλει ο Δήμος Ηγουμενίτσας για την πολιτιστική δράση και την καλλιτεχνική διαπαιδαγώγηση των πολιτών του μέσα από πολιτιστικά δρώμενα που λαμβάνουν χώρα στους πολιτιστικούς οργανισμούς του.

³⁹ Ηθοποιός, σκηνοθέτης και δάσκαλος του θεάτρου.

⁴⁰ Ηθοποιός και σκηνοθέτης με καταξιωμένες δουλειές τόσο με την θεατρική σκηνή της πόλης όσο και με την Ομάδα ΠΟΛΥΘΕΑΜΑ και το ΔΗΠΕΘΕ Ιωαννίνων.

⁴¹ Καταξιωμένος γλύπτης, πρώην Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Εικαστικών τεχνών.

⁴²<http://www.igoumenitsa.gr>. Ο.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Πολιτιστικές Δραστηριότητες του Δ. Ηγουμενίτσας

Ο Δήμος Ηγουμενίτσας μέσα από μια σωρεία πρωτοβουλιών, όπως αποδεικνύεται και από τα αναφερόμενα στο 2^ο κεφάλαιο⁴³, μπόρεσε να δραστηριοποιηθεί πολιτιστικά και κοινωνικά σε σημαντικό βαθμό με τη δημιουργία πολιτιστικών εκδηλώσεων και προγραμμάτων, μέσω των πολιτιστικών μονάδων και οργανισμών του. Η παγκόσμιας εμβέλειας οικονομική κρίση που άγγιξε σε μεγάλο βαθμό και την ελληνική οικονομία, επηρέασε αρνητικά την χρηματοδότηση της τοπικής αυτοδιοίκησης, ειδικά όσο αφορά το χώρο του πολιτισμού. Τα κονδύλια μειώθηκαν δραματικά, σε πολλούς μάλιστα Δήμους σχεδόν μηδενίστηκαν, αλλά δεν μείωσαν τον ενθουσιασμό και το πάθος για την εξάπλωση του πολιτισμού προς τους δημότες αρκετών από αυτών, ένας εκ των οποίων είναι και ο Δήμος της Ηγουμενίτσας.

Γεμάτοι με αγάπη για τον κόσμο που ζει και εργάζεται στην πρωτεύουσα του νομού Θεσπρωτίας, οι αρμόδιοι των πολιτιστικών μονάδων του Δήμου συνεχίζουν να εργάζονται και να προσφέρουν της ίδιας αξίας πολιτιστικά αγαθά που πρόσφεραν και πριν από την κρίση, στους κατοίκους του δημοτικού διαμερίσματος.

Στο παρών κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στην, πριν και μετά την οικονομική κρίση, περίοδο δράσης των τμημάτων του Δήμου Ηγουμενίτσας, που ασχολούνται με τα πολιτιστικά δρώμενα. Γίνεται μια προσέγγιση της τυχόν αρνητικής επίδρασης, που υφίσταται η τοπική αυτοδιοίκηση στον τομέα του πολιτισμού με την μεγάλη μείωση των οικονομικών πιστώσεων σε αυτόν και σε ποιο βαθμό επηρέασε το έργο τους. Η αναλυτική προσέγγιση του θέματος είναι γενική, χωρίς αναφορά σε πρόσωπα ή καταστάσεις, που τυχόν μπορεί να δημιουργήσουν εντυπώσεις θετικές ή αρνητικές υπέρ κάποιου στελέχους ή τομέα του Δήμου.

⁴³ Συγκεκριμένα γίνεται μνεία των πολιτιστικών πρωτοβουλιών του Δήμου στα 2.1.2, 2.2.2 και 2.3 υποκεφάλαια του 2^{ου} κεφαλαίου.

3.1 Πολιτιστικές δραστηριότητες του Δ. Ηγουμενίτσας πριν την οικονομική κρίση

Ο Δήμος Ηγουμενίτσας δραστηριοποιούνταν σε μεγάλο βαθμό τόσο πολιτιστικά όσο και κοινωνικά, αθλητικά και παιδαγωγικά ειδικότερα πριν την οικονομική κρίση, που υπήρχε μια σχετική οικονομική άνεση στην τοπική αυτοδιοίκηση. Σχετικά με την πολιτιστική δράση του Δήμου πριν την οικονομική κρίση, αυτή επικεντρώθηκε κυρίως στη δράση των πολιτιστικών συλλόγων, οι οποίοι μέσα από επιδοτούμενα προγράμματα είτε σε εθνικό είτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επιτέλεσαν μεγάλο έργο στην διάδοση του πολιτισμού.

3.1.1 Σύλλογοι του Δήμου

Στις πολιτιστικές μονάδες και οργανισμούς του Δήμου δραστηριοποιούνταν αρκετοί σύλλογοι οι οποίοι αποτελούσαν την κοιλίδα και την πηγή κάθε πολιτιστικής δράσης της ευρύτερης περιοχής της πρωτεύουσας. Οι κάτοικοι των χωριών και οικισμών της περιοχής του Δήμου Ηγουμενίτσας δημιούργησαν τους παρακάτω συλλόγους, όπως αυτοί αναφέρονται στην επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου:

- Φιλοπρόοδος Όμιλος Ηγουμενίτσας
- Πολιτιστικός Σύλλογος Νέας Σελεύκειας
- Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αρταίων
- Εκπολιτιστικός Σύλλογος Μακεδόνων
- Πολιτιστικός Σύλλογος Αγίας Μαρίας
- Πολιτιστικός Σύλλογος Βλαχοφώνων
- Σκακιστικός Σύλλογος
- Πολιτιστικός Σύλλογος Σαρακατσάνων
- Πολιτιστικός Σύλλογος Κερκυραίων

- Πολιτιστικός Σύλλογος Γραικοχωρίου
- Πολιτιστικός Σύλλογος Καστριού⁴⁴.

3.1.2 Σκοποί και στόχοι των συλλόγων

Αυτό το οποίο απορρέει μέσα από τη δημιουργία και τη δράση των συλλόγων είναι ότι ο κύριος σκοπός τους ήταν η υποστήριξη των πολιτών όσο αφορά σε θέματα πολιτισμού, τέχνης, παιδείας, εθίμων και παραδόσεων του έθνους γενικά και της τοπικής κοινότητας ειδικότερα. Μπαίνοντας στη διαδικασία να εξετάσουμε με λεπτομέρειες τους σκοπούς και τους στόχους των συλλόγων, μπορούμε να αναφέρουμε τους παρακάτω:

- Η παροχή κάθε δυνατής υποστήριξης στους κατοίκους του κάθε χωριού για την επίλυση των δικαίων αιτημάτων και προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και που αποτελούν εμπόδια στην ολόπλευρη ανάπτυξη του τόπου.
- Η εκλαΐκευση και πλατειά διάδοση των επιτευγμάτων της επιστήμης και της τέχνης στα πλαίσια του κοινωνικού συνόλου, γενικά η ανάπτυξη και εν γένει πρόοδος του λαϊκού μας πολιτισμού και των λαϊκών μας παραδόσεων.
- Η συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του.
- Η συνέχιση όλων των εθνικών και θρησκευτικών παραδόσεων ή εθίμων.
- Η συστηματική συνεργασία των συλλόγων με τις αρχές του κράτους.
- Η τήρηση καλών σχέσεων με όλους τους συλλόγους του ίδιου χαρακτήρα.

⁴⁴ <http://www.igoumenitsa.gr>. Επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ηγουμενίτσας.

- Η ανάπτυξη, μεταξύ των μελών, πνεύματος συνεργασίας, αλληλεγγύης και συναδέλφωσης, καθώς και η σύσφιξη των σχέσεων και δεσμών μεταξύ τους.

- Η συγκέντρωση και διαφύλαξη παντός στοιχείου αναφερόμενου στη ζωή, την καταγωγή, τα ήθη και τα έθιμα των ανθρώπων που τον αποτελούν.

- Η προστασία και η προαγωγή της πνευματικής και σωματικής υγείας του ανθρώπου.

- Η σωστή αξιοποίηση των όμορφων περιοχών του κάθε χωριού με σκοπό την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού.

- Η προάσπιση και καλλιέργεια των ιδανικών της ελευθερίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και της δημιουργικής συνεισφοράς στην κοινωνική πρόοδο και στην υπόθεση της ειρήνης και φιλίας ανάμεσα στους λαούς.

- Η συμβολή με οποιονδήποτε τρόπο στην προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος.

- Η υλική και ηθική ενίσχυση της γενέτειρας και η εκτέλεση σ' αυτήν κοινωφελών έργων.

- Η μελέτη και η συνειδητοποίηση των προβλημάτων που αφορούν τις κοινωνίες των χωριών αυτών, σε άμεση συνάρτηση με τα γενικότερα προβλήματα του ελληνικού λαού.

- Η υπεύθυνη τοποθέτηση απέναντι σ' αυτά τα προβλήματα και η συλλογική δράση για την επίλυσή τους, με οδηγό τις προσπάθειες του ελληνικού λαού για μια ελεύθερη και δημοκρατική κοινωνία.

- Η ψυχαγωγία των μελών των κοινωνιών αυτών και η υποβοήθηση κάθε προσπάθειας για την ανάπτυξη του αθλητισμού.

Τα μέσα για την πραγματοποίηση των σκοπών αυτών είναι τα εξής:

- Η διοργάνωση των κοινωνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων, δηλαδή ομιλίες, εκδρομές, χοροί, αθλητικές εκδηλώσεις, προβολές ταινιών μορφωτικού, εκπολιτιστικού και κοινωνικού περιεχομένου καθώς και λοιπές εκδηλώσεις.
- Η πραγματοποίηση διαλέξεων και συζητήσεων πάνω στα θέματα της νεολαίας μας, σχετικά με τη μόρφωση, την εργασία, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την ψυχαγωγία, όπως και συμβουλές και διαλέξεις από ειδικούς, στους κατοίκους των χωριών αυτών, πάνω σε θέματα αγροτικής παραγωγής και οικονομίας.
- Η δημιουργία βιβλιοθήκης και πνευματικού κέντρου σε ορισμένα από αυτά τα χωριά.
- Η ενεργός συμμετοχή για τη διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Η συγκέντρωση λαογραφικών στοιχείων και τοπικών ενδυμάτων και η συγγραφή της ιστορίας των χωριών αυτών.
- Η ανάπτυξη σχέσεων με άλλους Συλλόγους παρεμφερών σκοπών, για την από κοινού αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων.
- Η προβολή και ο εξωραϊσμός των χωριών αυτών.
- Η δημιουργία χορευτικού ομίλου και παραδοσιακής χορωδίας σε ορισμένα από αυτά τα χωριά.
- Η πραγματοποίηση θεατρικών παραστάσεων εθνικού, πολιτιστικού, παιδαγωγικού και ψυχαγωγικού περιεχομένου.
- Η δημοσίευση άρθρων στον τύπο, και διαβήματα προς τις αρμόδιες αρχές.
- Η δημιουργία επιτροπών μελέτης και έρευνας όλων των τοπικών προβλημάτων προς όφελος του νομού.

- Η έκδοση οποιουδήποτε εντύπου ή εφημερίδας προς διάσωση και επίτευξη των παραπάνω σκοπών.
- Η βράβευση μαθητών, φοιτητών και επιστημόνων γενικά, που κατάνονται από κάθε χωριό ή διαμέριση σ' αυτό και παρουσιάζουν εξαιρετικές επιδόσεις στα γράμματα, τις τέχνες, τις επιστήμες και την κοινωνική προσφορά.
- Οποιαδήποτε άλλη ενέργεια και μέσο που θα κριθεί πρόσφορο και εύλογο κατά την κρίση του Δημοτικού Συμβουλίου του κάθε Συλλόγου, τηρουμένων των νομίμων διατάξεων και του πνεύματος του κάθε καταστατικού.
- Η ίδρυση εντευκτηρίου στο οποίο τα μέλη θα μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις και να ενημερώνονται για θέματα που τους ενδιαφέρουν.
- Η συνεργασία των Συλλόγων αυτών με τις αρμόδιες αρχές, οργανώσεις και παράγοντες για την ίδρυση κέντρων παιδικής χαράς, κατασκηνώσεων και γενικά κάθε ιδρύματος κοινωνικής πρόνοιας, υγιεινής, περίθαλψης και ανθρωπιστικής συμπαράστασης προς τους κατοίκους των χωριών⁴⁵.

3.2 Πολιτιστικές δραστηριότητες του Δ. Ηγουμενίτσας μετά την οικονομική κρίση

Οι οικονομική διαχείριση των πολιτιστικών μονάδων του Δήμου μετά την οικονομική κρίση, αποτέλεσε πραγματικά μια μεγάλη δοκιμασία για τους ανθρώπους που υπηρετούσαν τα πολιτιστικά δρώμενα του Δήμου.

Στο σύγχρονο ευμετάβλητο οικονομικό περιβάλλον, η διαδικασία της οικονομικής πολυδιάστατης διαχείρισης είναι ιδιαίτερα δυσχερείς λόγω της αβεβαιότητας και της αστάθειας του οικονομικού περιβάλλοντος, γεγονός

⁴⁵ Ο.π. Επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ηγουμενίτσας.

που καθιστά αδύνατες τις προβλέψεις και την πορεία των πολιτιστικών παραγόντων που καθορίζουν τις εξελίξεις όλων των προγραμμάτων.

Παρόλα αυτά, ο Δήμος κινούμενος με γνώμονα την αγάπη του για τον άνθρωπο και την τέχνη, κατάφερε να συνεχίσει την πολύ καλή και θετική του παρουσία στα πολιτιστικά δρώμενα με μηδαμινές «απώλειες», που πέρασαν σχεδόν απαρατήρητες.

3.2.1 Αξιοποίηση των πηγών χρηματοδότησης του Δήμου

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι αυτοσκοπός των πολιτιστικών οργανισμών και ιδιαίτερα των δημοτικών πολιτιστικών οργανισμών δεν πρέπει να είναι το οικονομικό κέρδος. Αντίθετα πρέπει να δίνεται έμφαση στον εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό και κοινωνικό τους ρόλο, καθώς συμβάλλουν καθοριστικά στην πολιτιστική ανάπτυξη και καλλιέργεια των πολιτών στους οποίους απευθύνονται. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι το οικονομικό όφελος δεν πρέπει να είναι αυτοσκοπός, για να είναι βιώσιμοι οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να αναζητηθούν από τους ιθύνοντες νέες πηγές χρηματοδότησης αλλά και να αξιοποιηθούν καλύτερα οι ήδη υπάρχουσες. Αυτό που πρέπει να γίνει συνείδηση στους ανθρώπους που διαχειρίζονται τα Πνευματικά Κέντρα και τις Πολιτιστικές Επιχειρήσεις είναι ότι για να είναι ένας πολιτιστικός οργανισμός χρήσιμος, δραστήριος και δημιουργικός πρέπει να είναι και οικονομικά βιώσιμος⁴⁶. Και ο πολιτισμός είναι ένας τομέας που μπορεί να αποφέρει και οικονομικά οφέλη αν αξιοποιηθεί σωστά. Αυτό υποστηρίζουν οι πολιτιστικοί οργανισμοί του Δήμου Ηγουμενίτσας, οι οποίοι παρά τις αντιξοότητες που έχει επιφέρει η οικονομική κρίση στη χώρα γενικά αλλά και στην τοπική αυτοδιοίκηση ειδικότερα, προσπάθησαν με τις λίγες πηγές χρηματοδότησης, που αξιοποίησαν, να συνεχίσουν το έργο τους. Ένα έργο που συνεχίζεται μέχρι τις ημέρες μας, μέσω ενός αγώνα που επιδεικνύει τους καρπούς του κάθε ημέρα⁴⁷.

⁴⁶ Κορρές, Γ. & Γλύτση, Ε. (2002), *Οικονομία του πολιτισμού*, τομ. Β, Πόροι, Πάτρα: ΕΑΠ, σ. 108.

⁴⁷ Γκαντζιάς, Γ. (2010), *Πολιτιστική πολιτική, χορηγία και εταιρική κοινωνική ευθύνη*, Αθήνα: Παπασωτηρίου, σσ. 68-70.

Ο πρώην δήμαρχος Καλαμάτας Σταύρος Μπένος αναφερόμενος στην εμπειρία που αποκόμισε από την Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού της πόλης του μας λέει ότι *Η πολιτιστική πολιτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη. Γιατί ο πολιτισμός θα μπορούσε να αποτελεί και σε εθνικό επίπεδο έναν σημαντικό οικονομικό πόρο. Όπου αξιοποιείται και ως οικονομικός πόρος είναι ένα μεγάλο κέρδος και για τα φυσικά οικονομικά μεγέθη του τόπου. Επίσης, ο πολιτισμός είναι ένα σύνολο δραστηριοτήτων που παράγουν εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες. Την χώρα μας την ενδιαφέρει ιδιαίτερα και από την άποψη της αναπτυξιακής πολιτικής, δηλαδή σαν ένας τομέας που μπορεί να είναι καταρχήν βιώσιμος σε ανοιχτή και ενοποιημένη αγορά, να συνεισφέρει στην απασχόληση και να συμβάλλει θετικά στο ισοζύγιο πληρωμών διότι μπορεί να είναι εξαγωγικός. Αν γίνει, γενικά, σωστή διαχείριση στους δημοτικούς πολιτιστικούς οργανισμούς, μπορούν να πάνε να αντιμετωπίσουν οικονομικά προβλήματα και να δείξουν οι δείκτες ένα θετικό πρόσημο. Όσο αφορά στο Δήμο Ηγουμενίτσας, η οικονομική διαχείριση των υπευθύνων είναι ορθή και το μαρτυρούν τα αποτελέσματα που απορρέουν από τις μέχρι σήμερα μετρήσεις*⁴⁸.

Βασική προϋπόθεση της θετικής εξέλιξης των εσόδων αποτελεί η σωστή οικονομική διαχείριση των χρηματοδοτήσεων μέσω της διεξαγωγής ενός πολύ καλού οικονομικού προγραμματισμού από τους υπεύθυνους των οικονομικών του Δήμου, ο οποίος αξιοποιεί και τους παραμικρούς πόρους. Ο οικονομικός προγραμματισμός ασχολείται γενικά με τη διαχείριση των οικονομικών πόρων του Δήμου, και την αξιολόγηση και επιλογή των καταλληλότερων και πιο επικερδών για την επιχείρηση επενδυτικών σχεδίων. Βασικό εργαλείο του είναι ο προϋπολογισμός⁴⁹.

Όσον αφορά στις πηγές χρηματοδότησης, οι δημοτικοί πολιτιστικοί οργανισμοί διεκδίκησαν και συνεχίζουν να διεκδικούν επιχορηγήσεις από το Δήμο, καθώς και από το Υπουργείο Πολιτισμού με τη σύναψη προγραμματικών συμβάσεων όπως επίσης, καταφέρνουν να αντλούν χρήματα από διάφορα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία συνεχίζουν να

⁴⁸ Ρηγόπουλος, Δ. (2011), *Η κρίση χτύπησε τους χορηγούς*, Η Καθημερινή, ανακτήθηκε στις 10/10/2012 από <http://news.kathimerini.gr>

⁴⁹ Κορρές, Γ. & Γλύτση, Ε. (2002), *Οικονομία του πολιτισμού*, τομ. Β, Πόροι, Πάτρα: ΕΑΠ, σ. 37.

υφίστανται παρά την οικονομική κρίση. Για να το πετύχουν όμως αυτό έπρεπε να αναπτύξουν μηχανισμούς για την έγκαιρη και επαρκή ενημέρωση τους για τα πολιτιστικά αυτά προγράμματα, καθώς και για την μέγιστη αξιοποίησή τους. Επίσης, ένας παράγοντας που συνετέλεσε σε μεγάλο βαθμό στα αποτελέσματα αυτά, ήταν η στροφή των πολιτιστικών οργανισμών στην τοπική κοινωνία της Ηγουμενίτσας, αναζητώντας χρηματοδότες για τις διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητές τους με αντάλλαγμα την διαφήμιση των επιχειρήσεών τους. Αυτό είναι γνωστό στον χώρο των επιχειρήσεων ως χορηγία και θα μπορούσε να επεκταθεί και σε επιχειρήσεις με πανελλήνια εμβέλεια.

Ένας άλλος τρόπος εξεύρεσης χρημάτων για την οικονομική ενίσχυση των πολιτιστικών δράσεων αποτελεί η καθιέρωση ενός χαμηλού οικονομικού αντιτίμου για την συμμετοχή των δημοτών στις διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου, είτε πρόκειται για τα εικαστικά τμήματα και τις σχολές χορού και μουσικής, είτε για τις διάφορες εκδηλώσεις (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις κ.λ.π.) που κατά καιρούς διοργανώνονται. Η ανταποδοτικότητα του πολιτιστικού αγαθού είναι πολύ σημαντική όχι μόνο γιατί ανακουφίζει τους πολιτιστικούς οργανισμούς από το πρόβλημα της οικονομικής δυσχέρειας, αλλά και επειδή έτσι εκτιμώνται περισσότερο τα πολιτιστικά αγαθά, καθώς με ένα έστω και συμβολικό εισιτήριο το κοινό διαπαιδαγωγείται, ώστε να γίνει κοινωνός της προσπάθειας που καταβάλλεται για την πολιτιστική αναβάθμιση της περιοχής του. Στο σημείο αυτό, όμως, πρέπει να τονισθεί ότι δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή, ώστε το χρηματικό αντίτιμο που καταβάλλεται είναι τέτοιο που δεν επιδρά αποτρεπτικά στη συμμετοχή των πολιτών στις δραστηριότητες του Δήμου. Συμπληρωματικά, οι δημοτικοί πολιτιστικοί οργανισμοί ενισχύθηκαν από πάσης φύσεως εισφορές, όπως δωρεές, κληρονομίες κ.λ.π.

Η ανάπτυξη των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης της Ηγουμενίτσας και πιο συγκεκριμένα των δημοτικών επιχειρήσεων πέτυχε την ικανοποίηση των συμφερόντων των κατοίκων της περιοχής, συνέβαλλε στην τοπική οικονομία συμπληρώνοντας και προωθώντας την ιδιωτική οικονομία, διαμορφώνοντας κατάλληλες συνθήκες και προσιτές στους πολίτες, τιμές.

Για να επιτευχθούν όμως οι παραπάνω στόχοι υπήρξε αποτελεσματική διαχείριση των διαφόρων εισφορών και το αποτέλεσμα είναι η συνέχιση της ύπαρξης όλων των πολιτιστικών δράσεων. Η έννοια της αποτελεσματικότητας αφορά αφενός την επιχειρηματική αποτελεσματικότητα με κριτήρια ιδιωτικής οικονομίας και αφετέρου την κοινωνική αποτελεσματικότητα, δηλαδή την εκπλήρωση των κοινωνικών σκοπών για τους οποίους η επιχείρηση ιδρύθηκε και λειτουργεί.

Οι δημοτικοί πολιτιστικοί οργανισμοί δίνουν γενικά μεγαλύτερη έμφαση στην εκπλήρωση των κοινωνικών τους σκοπών και αυτός είναι και ο λόγος που οι οργανισμοί αυτοί είναι συνήθως ζημιογόνοι οικονομικά. Απώτερος σκοπός και επιλογή τους δεν είναι το οικονομικό κέρδος αλλά το κοινωνικό όφελος, αποβλέπουν δηλ. στην εξυπηρέτηση του πολίτη και στην παροχή υπηρεσιών για την ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας της ζωής του. Οι πολιτιστικοί οργανισμοί του Δήμου Ηγουμενίτσας όμως, ενώ δίνουν επίσης έμφαση στους κοινωνικούς σκοπούς και όχι στο οικονομικό κέρδος, κατάφεραν να σταθούν με αξιοπρέπεια λόγω κυρίως των ορθών οικονομικών κινήσεων των.

3.2.2 Ο ρόλος της χορηγίας

Ο θεσμός της χορηγίας, ο οποίος ήταν υποχρεωτικός για τους 120 πιο εύπορους πολίτες της αρχαίας Αθηναϊκής δημοκρατίας, ήταν μια πράξη εξευγενισμού της κοινωνίας, ώστε οι πλούσιοι να επιστρέφουν ένα μέρος των εσόδων τους σε αυτή. Ήταν ουσιαστικά μια μορφή μερικής ανακατανομής του εισοδήματος και έμμεσης φορολογίας, με μεταφορά πόρων από τον ιδιωτικό στον δημόσιο – κοινωνικό τομέα και αντάλλαγμα προς τον χορηγό την ηθική επιβράβευση⁵⁰.

Ειδικότερα, χορηγία (πολιτισμική-κοινωνική) σύμφωνα με τον Θαλή Κουτούπη, *είναι η χρηματοδότηση και στήριξη κρατικών και μη κερδοσκοπικών οργανισμών ή/και δραστηριοτήτων κοινωνικού περιεχομένου από ιδιωτικές επιχειρήσεις, εφ' όσο εμπεριέχει μεταφορά πόρων από τον ιδιωτικό*

στον δημόσιο κοινωνικό τομέα, και με αποκλειστικό αντιστάθμισμα των χορηγιών, την πίστωσή τους από την κοινωνία και την ευποιία τους⁵¹.

Σύμφωνα με τον ορισμό του S. Sleight, χορηγία είναι μια πράξη επιχειρηματικού χαρακτήρα ανάμεσα σε κάποιον που παρέχει οικονομική υποστήριξη, αγαθά ή υπηρεσίες προς έναν καλλιτέχνη, μια καλλιτεχνική διοργάνωση ή έναν καλλιτεχνικό οργανισμό, με αντάλλαγμα δικαιώματα ή σχέσεις, με σκοπό την άντληση επιχειρηματικών ωφελημάτων⁵². Ο χορηγός παρέχει στον χορηγούμενο χρήματα, αγαθά ή υπηρεσίες και ως αντάλλαγμα λαμβάνει από τον δεύτερο ότι έχει συμφωνηθεί. Η χορηγία, λοιπόν, η οποία στην περίπτωση των πολιτιστικών οργανισμών ονομάζεται πολιτιστική χορηγία, είναι μια επαγγελματική συναλλαγή που στηρίζεται στην αρχή της αμοιβαίας ανταποδοτικότητας. Μία τέτοια περίπτωση είναι η προαναφερθείσα η οποία αξιοποιήθηκε από τους πολιτιστικούς οργανισμούς του Δήμου και απέδωσε κέρδη. Για το λόγο του αληθές, η Μ. Σκαλτσά αναφέρει ότι οι πολιτιστικοί οργανισμοί πρέπει να ιδρύσουν τομείς Εξεύρεσης Χορηγιών και λοιπών Οικονομικών Πόρων και να τους επανδρώσουν με πρόσωπα εξοικειωμένα σε καλλιτεχνικά και οικονομικά θέματα. Η χορηγία απαιτεί επαγγελματική κατάρτιση, βαθιά γνώση και σεβασμό της τέχνης⁵³. Κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της χορηγίας, το οποίο πρέπει να εμπεριέχει κάθε ορισμός της, είναι η έννοια του ανταλλάγματος⁵⁴. Πρόκειται για ένα επιτυχημένο μέσο μεταφοράς πόρων από τον ιδιωτικό στον δημόσιο – κοινωνικό τομέα, σε δραστηριότητες πολιτιστικού περιεχομένου, με σκοπό την προσφορά σε συνδυασμό με την προβολή των εταιριών-χορηγιών⁵⁵.

Ως συνέχεια των παραπάνω, μπορούμε να επικεντρωθούμε στις πολιτιστικές μονάδες και οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης, ως προς την εξασφάλιση κονδυλίων στην περίοδο μετά την οικονομική κρίση. Οι στόχοι των πολιτιστικών φορέων από την εξασφάλιση των χορηγικών προγραμμάτων, είναι κατά πρώτο λόγο η εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την

⁵⁰ Κουτούπης, Θ. (2005), *Πρακτικός οδηγός χορηγίας και χορηγούς και αποδέκτες χορηγιών*, Αθήνα: Σάκουλα, σσ. 20-22.

⁵¹ Ο.π., σ. 21.

⁵² Κορρές, Γ. & Γλύτση, Ε. (2002), *Οικονομία του πολιτισμού*, τομ. Β, Πόροι, Πάτρα: ΕΑΠ, σ. 107.

⁵³ Σκαλτσά, Μ. (1992), *Η χορηγία των τεχνών*, Μουσεία, Πινακοθήκες, πολιτιστικά ιδρύματα στη Μ. Βρετανία και στην Ελλάδα, Αθήνα: ΟΜΕΠΟ, σ. 109.

⁵⁴ Του ίδιου, ο.π., σ. 11.

υλοποίηση των πολιτιστικών προγραμμάτων και δράσεων⁵⁶. Μέσω των προγραμμάτων χορηγιών μπορεί να επιτευχθεί:

- Η στήριξη των υποδομών ανάπτυξης των πολιτιστικών αγαθών.
- Η ενίσχυση των διαδικασιών διαμόρφωσης των πολιτιστικών αγαθών.
- Η υποστήριξη των διαχειριστικών μεθόδων και πολιτιστικών υποδομών για την ανάπτυξη των πολιτιστικών αγαθών.
- Η οικονομική ανάπτυξη των πολιτιστικών αγαθών στην κοινωνία των πληροφοριών και της γνώσης⁵⁷.

Πρόκειται λοιπόν για μια πρόσθετη εναλλακτική πηγή εσόδων, με διαδικασίες πιο σύντομες και πιο ευέλικτες σε σχέση με αυτές που επιβάλλει η απορρόφηση πόρων από τον δημόσιο τομέα⁵⁸.

Αντιλαμβάνεται λοιπόν κανείς ότι η χορηγία ως εναλλακτική πηγή εσόδων για τους πολιτιστικούς οργανισμούς του Δήμου Ηγουμενίτσας, αποτελεί στην παρούσα φάση, μια όαση μέσα στην έρημο του οικονομικού μαρασμού και της ανέχειας που μαστίζει όλους τους τομείς, όχι μόνο του πολιτισμού που έχει δεχθεί ίσως το μεγαλύτερο πλήγμα, αλλά όλης της κοινωνίας τόσο της ελληνικής όσο και της διεθνής.

⁵⁵ Ζούνης, Π. (2001), Η πολιτιστική χορηγία ως μέσο επικοινωνίας, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, σ. 20.

⁵⁶ Του ιδίου, (2003), Η επιχειρηματική χορηγία και οι πολιτιστικοί φορείς στην Ελλάδα, το Μουσείο, εξαμηνιαία έκδοση της επιτροπής Μουσείων του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, τ. 4^ο, σσ. 14-16. Αναρτήθηκε στις 13/10/2012 από το <http://www.Museum-studies.upa.gr>, σ. 15.

⁵⁷ Γκαντζιάς, Γ. (2010), Πολιτιστική πολιτική, χορηγία και εταιρική κοινωνική ευθύνη, Αθήνα: Παπασωτηρίου, σσ. 83-84.

⁵⁸ Κορρές, Γ. & Γλύτση, Ε. (2002), Οικονομία του πολιτισμού, τομ. Β, Πόροι, Πάτρα: ΕΑΠ, σ. 148.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση δείχνει να προέρχεται από τα θεμέλια του οικονομικού συστήματος και να αντέχει στο χρόνο, αφού μετά την εμφάνισή της, πριν από λίγα χρόνια, όχι μόνο δεν έχει κοπάσει, αλλά οι επιπτώσεις της γίνονται ακόμα εντονότερες. Έτσι, απαραίτητο είναι να εξεταστεί η αλληλεπίδραση της οικονομικής ύφεσης και κατάρρευσης με τον αστικό χώρο και την αστική ζωή. Μια από τις οικονομίες που πλήγηκαν σε μεγάλο βαθμό από την παγκόσμια οικονομική κατάρρευση ήταν αυτή της Ελλάδας με πολυσύνθετες επιπτώσεις. Στη παρούσα εργασία επιλέχθηκε μια ελληνική πόλη, η Ηγουμενίτσα, για να εξεταστούν, οι πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου Ηγουμενίτσας, όπως αυτές έλαβαν χώρα πριν και μετά την οικονομική κρίση.

Συγκεκριμένα, η παγκόσμια οικονομική κρίση και η κρίση του χρηματοπιστωτικού τομέα, που ξέσπασε πριν λίγα χρόνια ανέδειξε το μεγάλο δημοσιονομικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας. Το μέχρι τότε ελληνικό μοντέλο ανάπτυξης, που βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό στην εσωτερική κατανάλωση και στον κρατισμό έπαψε να λειτουργεί. Τα αποτελέσματα της κρίσης στη χώρα ήταν η συμπίεση της οικονομικής δραστηριότητας η συνεχόμενη αυξανόμενη ανεργία, η εκτόξευση της μακροχρόνιας ανεργίας και η μεγάλη μείωση των εισοδημάτων, προβλήματα ικανά να προκαλέσουν αστική συρρίκνωση. Ιδιαίτερα στην Π. Ηπείρου, όπου διαχρονικά υστερούσε αναπτυξιακά, τα αποτελέσματα της κρίσης είναι εντονότερα.

Πριν την οικονομική κρίση τα πράγματα ήταν σαφώς πιο εύκολα, πιο προσβάσιμα και ίσως πιο επιφανειακά. Ο κόσμος πήγαινε και συμμετείχε εν γένει στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης αλλά πιο χαλαρά και πιθανόν χωρίς να εντρυφεί όσο θα έπρεπε στα θέματα του πολιτισμού.

Τα οικονομικά προβλήματα που προέκυψα μετά την κρίση έχουν αλλάξει πολύ τον τρόπο διαχείρισης σε μεγάλους πολιτιστικούς οργανισμούς, όπως σε θέατρα, όπερες, συμφωνικές ορχήστρες της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού. Οι δράσεις που επιλέχθηκαν για την ενίσχυση της τοπικής οικο-

νομίας και απασχόλησης συνοψίζονται στην ανάπτυξη του τουρισμού με έμφαση στο βιώσιμο τουρισμό και οικοτουρισμό, στη προώθηση της κοινωνικής και ανταλλακτικής οικονομίας και στη δημιουργία χώρων συμπαραγωγής και σύμπραξης δημοσίου - ιδιωτικού τομέα. Για τη βελτίωση του πολιτισμού και της τέχνης επιλέχθηκαν διάφορες πολιτιστικές δράσεις, όπως θεατρικά δρώμενα, μουσικές συναυλίες, παραδοσιακά παζάρια και τοπικά πανηγύρια, εκδηλώσεις τοπικού και παραδοσιακού χαρακτήρα της πόλης. Ενδιαφέρον θα είχε μια έρευνα για το πώς θα μπορέσουν οι πολιτιστικοί οργανισμοί να ανταποκριθούν πιο αποδοτικά στα οικονομικά δεδομένα της νέας εποχής, πώς θα αναζητήσουν νέους πόρους και τι θα αλλάξει στη διαχείριση τους, προκειμένου να συνεχίσουν να προσφέρουν ποιότητα πολιτισμού.

Ειδικότερα, στη δύσκολη περίοδο που διανύουμε, οι νέες ιδέες και προτάσεις βελτιώνουν την διάθεση για πρόσβαση του κοινού στους πολιτιστικούς οργανισμούς της τοπικής κοινωνίας της Ηγουμενίτσας, οι οποίες γεννιούνται μέσα από το πάθος και την αγάπη για την τέχνη και τον πολιτισμό. Ο εμπλουτισμός των ιστοσελίδων του πολιτιστικού οργανισμού του Δήμου, η διαρκής ενημέρωση και ανανέωση των πληροφοριών που δίνουν, η ψηφιοποίηση του πολιτιστικού θησαυρού παραστάσεων και ηχογραφήσεων που διαθέτει, η δυνατότητα ηλεκτρονικής έκδοσης εισιτηρίων, είναι μερικά μόνο από τα ζητήματα που βρίσκονται στην καθημερινή ατζέντα των θεμάτων προς μελέτη και μελλοντική αξιοποίηση. Είναι φανερό, ότι οι δυνατότητες που προσφέρει στους πολιτιστικούς οργανισμούς η αξιοποίηση των ιδεών και των προτάσεων ξεπερνά τις διαστάσεις αυτής της εργασίας, και θα μπορούσε να είναι το θέμα μιας νέας και πιο βαθιάς έρευνας.

Στην πόλη της Ηγουμενίτσας, οι καλλιτεχνικές μονάδες και οι οργανισμοί έχουν μια ουσιαστική και πολυδιάστατη δράση στην πολιτιστική ζωή της πόλης. Πάντα υπήρξε η θέληση των πολιτικών φορέων να τεθεί ο πολιτισμός στην πρέπουσα θέση του για το καλό της πόλης. Είναι όμως ταυτόχρονα σαφές, ότι αυτό που απαιτείται είναι η συνέχιση της συναίσθησης της ευθύνης και της υπευθυνότητας για μια καινοτόμα και δημιουργική στρατηγική ανάπτυξης του πολιτισμού της πόλης, που δεν θα είναι εγκλωβισμένη σε στερεότυπα, σε κοντόφθαλμες στρατηγικές και ανάγκες κοινωνικής απομό-

νωσης. Μια σύγχρονη πόλη έχει ανάγκη από έναν οργανισμό που θα αναδεικνύει την ταυτότητα και την μοναδικότητά της, θα καινοτομεί, θα δικτυώνεται και θα συνεργάζεται, θα ανταγωνίζεται, θα προσφέρει πολιτισμό και κοινωφελές έργο στους πολίτες του.

Πράγματι, οι πολιτιστικοί οργανισμοί του Δήμου Ηγουμενίτσας έχουν να επιδείξουν πλούσιο έργο στον πολιτιστικό χώρο. Με τη λειτουργία βιβλιοθηκών, καλλιτεχνικών εργαστηρίων, σχολών χορού, ωδείων, θεατρικών ομάδων και τη διοργάνωση πλήθους πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως φεστιβάλ, συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, εκθέσεων, διαλέξεων κ.λ.π. έχουν καταφέρει να φέρουν τον πολιτισμό κοντά στους δημότες τους, οι οποίοι έχουν ανταποκριθεί με ιδιαίτερα θετικό τρόπο αν λάβει κανείς υπόψη του τη συμμετοχή τους σε αυτές τις δραστηριότητες. Χάρη σε αυτούς τους οργανισμούς και την έντονη δράση τους, ο πολιτισμός έχει αποκτήσει μία σημαντική δυναμική στη συγκεκριμένη περιοχή. Οι πολίτες έρχονται σε επαφή με τα διάφορα πολιτιστικά αγαθά, γεγονός το οποίο συμβάλλει στην πνευματική καλλιέργεια και την πολιτιστική τους ανάπτυξη. Επίσης, τα πολιτιστικά αγαθά συντελούν στην κοινωνικοποίηση των ανθρώπων και τη διαπαιδαγώγησή τους. Γενικά, η λειτουργία των συγκεκριμένων οργανισμών αποτελεί μια ανάσα πολιτισμού για την πόλη της Ηγουμενίτσας και γι' αυτό είναι ανάγκη να εξακολουθήσουν να υπάρχουν, να λειτουργούν και να εξελίσσονται συνεχώς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

Αθανασοπούλου Α. (2002), *Οι Διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων, Τόμος Β: Πολιτιστικό Πλαίσιο*, Πάτρα.

Βινιεράτου Μ. (2003), *Πολιτιστική Πολιτική και Διοίκηση - Πολιτιστική Διαχείριση*, Πάτρα.

Γκαντζιάς, Γ. (2010), *Πολιτιστική πολιτική, χορηγία και εταιρική κοινωνική ευθύνη*, Αθήνα.

Κορρές, Γ. & Γλύτση, Ε. (2002), *Οικονομία του πολιτισμού*, τομ. Β, Πόροι, Πάτρα.

Κουτούπης, Θ. (2005), *Πρακτικός οδηγός χορηγίας και χορηγούς και αποδέκτες χορηγιών*, Αθήνα.

Κάστορας Σ. (2002), *Πολιτιστική Επικοινωνία, Τόμος Α: Αρχές και Μέθοδοι Επικοινωνίας*, Πάτρα.

Κατσάνου Α. (1996) *Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας Π.Δ. 410/1995 (ΦΕΚ Α 1231/1995)*, Αθήνα – Κομοτηνή.

Ζούνης, Π. (2001), *Η πολιτιστική χορηγία ως μέσο επικοινωνίας*, Θεσσαλονίκη.

Του ίδιου, (2003), *Η επιχειρηματική χορηγία και οι πολιτιστικοί φορείς στην Ελλάδα, το Μουσείο*, εξαμηνιαία έκδοση της επιτροπής Μουσείων του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, τ. 4ο, σσ. 14-16. Αναρτήθηκε στις 13/10/2012 από το <http://www.Museum-studies.upa.gr>

Μπιτσάνη Ε. (2002), *Πολιτισμός και τοπική κοινωνία: Η τοπική πολιτιστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης 1980-2000* Δ.Δ, Αθήνα.

Μπένος Στ. (1994), *Όταν η πραγματικότητα ξεπερνάει το όνειρο. Το παράδειγμα της ΔΕΠΑΚ*, στο *Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία. Η αφανής πλευρά μιας προφανούς σχέσης*, Αθήνα.

Παπαγεωργίου, Φ., (2000). *Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου*. Αθήνα. Γ΄ φάση.

Ρηγόπουλος, Δ. (2011), *Η κρίση χτύπησε τους χορηγούς*, Η Καθημερινή, ανακτήθηκε στις 10/10/2012 από <http://news.kathimerini.gr>

Σκαλτσά, Μ. (1992), *Η χορηγία των τεχνών, Μουσεία, Πινακοθήκες, πολιτιστικά ιδρύματα στη Μ. Βρετανία και στην Ελλάδα*, Αθήνα.

Τριανταφυλλοπούλου Αθ. (2008), *Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης – Νομικό καθεστώς και στοιχεία επιχειρήσεων από το 1833 έως και σήμερα*, Αθήνα.

Β. Ξένη

Ferguson, K., (2004). *Βασικές αρχές οικονομικής θεωρίας*. 2nd ed. Translated by Σ. Α. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

<http://www.unesco.org>

<http://europa.eu>

<http://www.capital.gr>

<http://www.igoumenitsa.gr>. Επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ηγουμενίτσας.

<http://el.wikipedia.org>.

Krugman, P., (2008). *Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης*. Αθήνα: Καστανιώτης